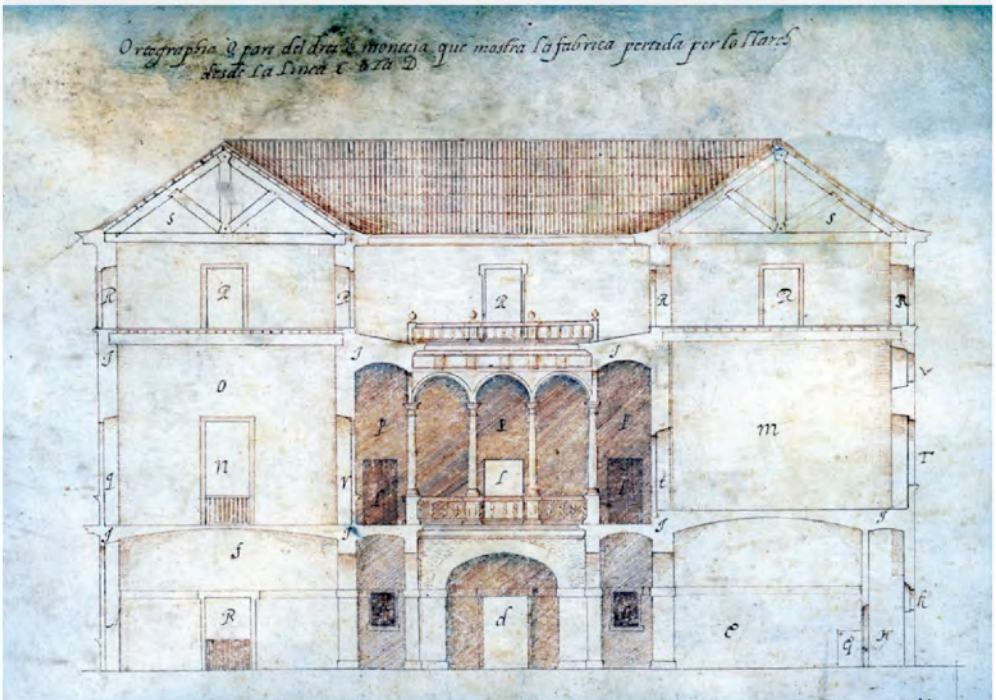

Ajuntament de Mataró

VISITA GUIADA

L'AJUNTAMENT DE MATARÓ

1) DELS ORIGENS A LA CONSTRUCCIÓ DE LA MURALLA (S.XVI)

- 1.1) L'origen del terme municipal
- 1.2) La reaparició de la vida urbana a l'entorn de Santa Maria
- 1.3) L'alliberament feudal, la incorporació a la Corona i el naixement del govern local: el Consell de la Universitat de Mataró
- 1.4) Primeres necessitats urbanes: la defensa i l'hospital
 - 1.4.a) Les obres de Misericòrdia cristiana i la construcció d'hospitals
 - 1.4.b) La ubicació de l'Hospital de Santa Magdalena
 - 1.4.c.) Una de les primeres actuacions del Consell de Mataró: el patronat sobre l'Hospital
 - 1.4.d) La dedicació a Santa Magdalena
 - 1.4.e) El possible aspecte de l'hospital
- 1.5) El Consell de la Universitat trasllada la seva seu a l'Hospital de Santa Magdalena
- 1.6) Altres notícies del segle XVI
- 1.7) L'altra casa del Consell

(2) LA CASA DEL CONSELL DE LA UNIVERSITAT DE MATARÓ

- 2.1) La casa del Consell de la Plaça Gran i l'actual portal de pedra de l'Ajuntament
- 2.2) Els Cisterna ?
- 2.3) L'ampliació de 1600 cap a ponent i nova façana a la Riera
- 2.4) El mestre Joan Salvador àlies Garriga
- 2.5) L'edifici actual, obra de Jaume Vendrell (1635)
- 2.6) Jaume Vendrell
- 2.7) L'Hospital deixa l'edifici del Consell, l'actual Ajuntament
- 2.8) La capella de Santa Magdalena de la Casa Gran
- 2.9) Es reprenen les obres: una sala noble, escala i coberta (1689-1705)

3) DEL NEOCLASSICISME D'EN GARRIGA I ROCA AL NEOMEDIEVALISME D'EN PUIG I CADAVALCH: LES REFORMES DEL SEGLE XIX.

- 3.1) Miquel Garriga i Roca. L'arquitecte.
- 3.2) Miquel Garriga i Roca. Una formació i estil claus per interpretar l'aspecte exterior de l'actual Ajuntament
- 3.3) La façana de Garriga i Roca, un exercici de descripció

La façana a la planta baixa
El primer pis
Segon pis
El remat

- 3.4) L'interior
- 3.5) El sostre enteixinat del Saló de Plens (c.1893) de Josep Puig i Cadafach

4) GALERIA DE MATARONINS IL·LUSTRES

5) DARRERES ACTUACIONS I REFORMES

- 5.1) La plaça de l'Ajuntament
- 5.2) Intervencions als anys trenta i quaranta
- 5.3) Les pintures del vestíbul del primer pis (1955)
- 5.4) Els retrats que presideixen el Saló de Plens
- 5.5) La reforma de l'any 2003

6) LES GRANS ETAPES DEL GOVERN MUNICIPAL

- 6.1) El Consell de la Universitat (1419-1715)
- 6.2) L'Ajuntament (1716-)

(1) DELS ORIGENS A LA CONSTRUCCIÓ DE LA MURALLA (S.XVI)

(1.1) L'origen del terme municipal

La *civitas* romana d'Iluro estava constituïda per un petit nucli urbà –parva oppida- i un amplíssim *territorium*. El nucli urbà estava situat al bell mig de l'actual ciutat de Mataró, i s'estenia, aproximadament, des de Santa Maria a la plaça de la Peixeteria, i de can Xammar fins a la meitat de la plaça de l'Ajuntament. El *territorium*, per la seva banda, anava de la Riera de Caldes fins al Turó de Montgat i estava humanitzat per moltes vil·les, unitats disseminades d'explotació agrària gairebé autosuficients.

L'antic *territorium*, terme, d'Iluro possiblement va arribar a l'any 1000 sense canvis malgrat haver evolucionat la seva denominació (Alarona).

És possible que aleshores amb la *castralització* de la Catalunya Vella (creació pel poder comtal de districtes de governació civil i militar sota un mateix castell i un senyor o governador –el futur feudal), el terme fos fraccionat –*fracta*- en dos: el de Mataró, amb centre al castell de Mata, al turó del mateix nom; i el de Sant Vicenç, amb seu al castell de Burriach.

L'any 1419, tercer del regnat d'Alfons el Magnànim, el terme del castell de Mataró es va alliberar de la senyoria feudal i incorporar a la Corona. Als seus habitants, la *universitat* (de veïns, *universi cives*), se'ls va permetre constituir un òrgan de govern municipal, el Consell. El terme de la *universitat* de Mataró (que coincidia amb el de l'antic castell de Mata/ró) era format per dues parròquies, la de Santa Maria de Mataró, i la de Sant Andreu de Llavaneres, aquesta amb la sufragània de Sant Vicenç de Llavaneres (avui dita de Montalt) que es va segregar de Sant Andreu per ser elevada a parròquia el 1577.

L'any 1543 els veïns de la parròquia de Llavaneres es van segregar de la *universitat* de Mataró per autogovernar-se amb un Consell propi. Així, des de 1543 el terme de la *universitat* de Mataró (civil) coincideix amb el de la parròquia de Santa Maria de Mataró (religiós). Una Santa Maria que

possiblement havia estat la principal església de tot l'antic terme de l'Iluro tardo-romà i l'Alarona alt medieval, i origen, per segregacions – *parroquialitzacions*- posteriors, de totes les parròquies maresmenques que van del Turó de Montgat fins a la riera de Caldes (Baix Maresme, terme d'Iluro). Riera límit a llevat del terme d'Iluro i més endavant del comtat i bisbat de Barcelona. És a dir que el fraccionament del territori en parròquies hauria estat anterior per, d'aquesta manera, condicionar la futura divisió i fraccionament municipal.

La parròquia de Santa Maria tenia a la Baixa Edat Mitjana cinc veïnats rurals disseminats: el de Mata, amb les esglésies sufragànies de Sant Martí i Sant Miquel; el de Valldeix, amb la capella de Sant Sadurní (avui Santa Rita); el de Treià –des de 1840 integrat a Argentona, amb l'església de Sant Cugat (més tard de Sant Jaume); el de Cirera i un petit nucli de cases aparegut més tardanament al costat de l'església de Santa Maria.

Aquest darrer sector és el que després de l'any mil serà conegut com a Mataró, nom aplicat originalment només al lloc on estava situat el castell (com a diminutiu de Mata) i que, per proximitat, va passar a designar exclusivament la zona de Santa Maria ja que el topònim Alarona feia referència a un territori molt més extens, antic i cada vegada més vague i imprecís en la memòria dels contemporanis de l'any 1000.

Els límits del municipi es varen alterar el 1840 quan Mataró va permutar amb Argentona el veïnat de Treià pel del Pla d'en Boet, dit també veïnat del Pla de la Torre (Llauder), és a dir la part costanera compresa entre la Riera d'Argentona i la línia de fites que del turó de Cerdanyola anaven fins a mar passant pel Molí de Vent i les Esmandies. El nucli urbanitzat de Mataró podia créixer, des d'ara, cap a ponent, seguint el Camí Ral.

(1.2) La reaparició de la vida urbana a l'entorn de Santa Maria

El nucli urbà de Mataró té el seu origen i centre d'expansió posterior en la sagrera de Santa Maria, espai a tocar de l'església parroquial (les “trenta passes”) que des de les assemblees de Pau i Treva del segle XI-XII era zona protegida d'assalts. La violència contra persones o béns situats a la sagrera era castigada amb l'excomunió del causant. Aquesta protecció va originar que a tocar de l'església s'hi construïssin cases-magatzem de grans i altres productes per parts dels pagesos i s'hi situés el mercat (Plaça Gran). El 1294 el rei Jaume II concedí el privilegi/dret de celebrar-ne un per setmana. Sagrera i mercat atragueren la instal·lació a l'indret dels monopolis senyorials de la notaria, ferreria i forn de pa i, amb el temps, d'altres artesans i comerciants.

Durant el segle XV i la primera meitat del segle XVI, a mig camí del món rural i la vida urbana, Mataró era format pels una sèrie de veïnats rurals de masos dispersos i un petit nucli urbà de cases d'artesans apinyotades al voltant de la Plaça Gran, la Plaça Xica i els carrers que hi menaven. Era l'únic nucli urbà de la comarca a tocar de mar i situat dalt d'un petit calm elevat i sec separat de les maresmes per un seguit de penyes i desnivells que la protegien per llevant i migdia. Continuaren sent vàlides les mateixes raons geogràfiques/comercials que van portar els romans a ubicar-hi el centre de l'extens territori i terme d'Iluro. L'església de Santa Maria, l'únic element que va sobreviure a l'època romana d'aquell nucli, va provocar, gràcies a la seva sagrera, la reaparició de la vida urbana en el mateix espai.

La vila closa va tenir una extensió que gairebé coincidia amb l'antic perímetre urbà de l'antiga Iluro romana, de manera que, per la banda de ponent, el conjunt no arribava a tocar ni a traspasar la Riera de Cirera.

(1.3) L'alliberament feudal, la incorporació a la Corona i el naixement del govern local: el Consell de la Universitat de Mataró

L'any 1419, la vila i terme de Mataró es va alliberar del domini feudal, es va incorporar a la jurisdicció reial i, per un privilegi del Rei, es va dotar d'un òrgan de govern del municipi, el Consell de la Universitat. Després de la Guerra Civil (1462-1472), Mataró va perdre aquesta llibertat i fou sotmesa novament a feudal, Pere Joan Ferrer, com a càstig pel seu suport a la Generalitat. L'any 1480 Ferran II el Catòlic va revocar aquesta decisió i va alliberar ara sí definitivament la vila i terme del domini feudal.

(1.4) Primeres necessitats urbanes: la defensa i l'hospital

El minúscul conjunt de cases i carrers del segle XV van formar una vila closa semblant a les poblacions que podem veure encara avui a la Segarra o l'Empordà. La vila closa es protegia amb rudimentaris aparells defensius i murs elevats a les parts de les cases que donaven a l'exterior del recinte. Els caps dels carrers es tancaven amb portals fortificats. L'església de Santa Maria era la part més ben fortificada, veritable reguard en cas d'atac, amb un campanar que actuava d'atalaia de tot el nucli.

A començaments del segle XVI, el Carreró era conegut també amb el nom del carrer de l'Hospital vell. Un testament datat del 8 de novembre de 1483 parla d'aplicar un llegat a l'*spital novament construït en dita vila e capella de Santa Magdalena*¹. Sembla, doncs, que hi havia hagut un hospital fins i tot abans del retorn, ara ja definitiu,

¹ J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, p. 96 nota 91.

² Joan GIMÉNEZ I BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII (II). La Gestió del quotidià*,

de la vila i terme de Mataró a la Corona el 1480. Cal recordar que després de la Guerra Civil Catalana (1462-1472) la vila i terme fou lliurada, com a càstig, al feudal Pere Joan Ferrer. Amb la llibertat municipal recuperada, el Consell s'hauria animat a aixecar aquest *spital novament construït*.

Els hospitals fins el segle XIX, no tenien la mateixa funció que els actuals, que són un espai de tractament on els pacients estant al costat d'una sèrie de mitjans humans i tècnics. Eren un lloc d'acolliment de malalts i ancians pobres; alberg de pelegrins i rodamóns; refugi on recollir soldats ferits o emmalaltits; sostre eventual de tota mena de passavolants sense recursos per pagar-se un hostal; i lloc d'acolliment temporal d'infants abandonats. Per aquests darrers casos i pels que demanaven un tractament que no es podia oferir a Mataró, l'hospital de Santa Magdalena actuava d'hospital de trànsit del de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, formant part, doncs, d'una xarxa hospitalària informal catalana ja formada a la Baixa Edat Mitjana amb centralitat al Cap i Casal del Principat.

(1.4.a) Les obres de Misericòrdia cristiana i la construcció d'hospitals

La construcció dels hospital medievals europeus foren motivades per la concreció de les obres de misericòrdia corporals cristianes: donar de menjar al famolenc, donar de beure l'assedegat, vestir els despullats, visitar els malalts, assistir els presos, donar posada als pelegrins i enterrar els morts.

Durant el segle XVII, conta l'existència d'uns torns d'una seixantena de dones voluntàries de la vila, *les semmaneres*, que feien captes pels carrers de la vila amb un baci per aconseguir recursos per l'hospital de Santa Magdalena². A més del *baci de les semmaneres*, l'hospital rebia sovint almoines i llegats testamentaris. La superior protecció i, segurament, iniciativa fundacional, serà sempre, en el cas de Mataró, del Consell de la Universitat.

² Joan GIMÉNEZ I BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII (II). La Gestió del quotidià*, Mataró, 2005, pp.

(1.4.b) La ubicació de l'Hospital de Santa Magdalena

Extramurs de la vila, on avui hi ha l'Ajuntament, a l'encreuament de la Riera amb el Camí del Mig -l'antiga Via Augusta-, es va aixecar durant el segle XV la capella i hospital de Santa Magdalena.

La capella de Santa Magdalena no seria l'única a tocar de la vila. Ja al segle XVI, a l'aiguabarreig de la Riera de Valldeix amb el mar, el viatger que venia de la banda de Girona trobava l'ermita de Sant Simó, i dalt del turó de l'actual cementiri, hi havia la de la Mare de Déu de l'Esperança, on sabem que es venerava Sant Sebastià, advocat contra la pesta.

L'ermita i lloc de Sant Simó s'utilitzava, encara al segle XIX (durant el còlera de 1865) com a llatzaret, és a dir com un espai habilitat fora poblat per fer-hi passar la quarantena a persones i mercaderies que venien de regions on s'hi havia manifestat malaltia contagiosa. El mateix podem dir de l'ermita de Sant Sebastià a Argentona i altres.

No sabem si la capella de Santa Magdalena fou mai llatzaret perquè malgrat estar fora vila, hi era a tocar. Més aviat el lloc, al costat de la riera de Cirera, que va passar també a ser coneguda aleshores, en aquest tram, com a riera de Santa Magdalena, segueix la pauta d'instal·lació dels hospitals medievals: extramurs (per aconseguir un lloc airejat) però just a tocar del conglomerat urbà (per poder assistir fàcilment els malalts) i al costat d'una entrada principal (pels viatgers), en aquest cas el camí on conflueix el que venia de Barcelona –l'antic ramal de la Via Augusta pel Maresme/Camí del Mig – amb el que venia del Vallès passant per Argentona.

(1.4.c.) Una de les primeres actuacions del Consell de Mataró: el patronat sobre l'Hospital

El patró de l'Hospital seria el Consell de la *Universitat* (“el Comú”). Aquesta potestat segurament que li corresponia per haver-ne estat el fundador.

La iniciativa d'aixecar els primers hospitals medievals documentats a Catalunya havia estat en d'altres indrets de bisbes o dels capítols catedralicis. Posteriorment s'hi van sumar els establiments hospitalaris apareguts gràcies a donacions i llegats testamentaris de mercaders benestants, i els erigits, des del segle XIII, pels ordes mendicants. A les zones rurals, els hospitals eren iniciativa dels monestirs, dels ordes militars hospitalaris i en alguns casos dels propis senyors territorials.

A Mataró, el Consell de la *Universitat*, com a patró de la institució, nomenava anualment els membres de govern de l'Administració de l'Hospital, és a dir els *administradors* (sovint tres persones) responsables de la seva gestió³. El Consell també designava un quart membre, el claver o

³ Joaquim LLOVET, *Mataró: dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, 2000, p.119 i 125; Al segle XVIII i XIX l'Administració seria formada per quatre persones més un representant de l'Ajuntament, normalment un regidor. El mandat s'espaiarien aleshores per més d'un any.

caixer, per a actuar de tesorero/comptable. També escollia el personal

remunerat, és a dir els metges, cirurgians i l'hospitaler o infermer cuidador. Joaquim Llovet documenta com el 1578 el Consell contractà un doctor en Medicina per a servir l'hospital i visitar també les cases dels veïns. Els pobres serien atesos gratuïtament⁴.

(1.4.d) La dedicació a Santa Magdalena

Durant l'Edat Mitjana i l'Edat Moderna, la majoria dels establiments hospitalaris catalans i europeus foren dedicats a Sant Llàtzer, Santa Magdalena i Sant Jaume, per la identificació amb els malalts (Llàtzer), amb l'actitud de servir als malalts com al mateix Crist (Santa Magdalena) o amb els pelegrins (Sant Jaume). A Catalunya, a Santa Magdalena era dedicat l'antic Hospital de Montblanc, el de Santa Coloma de Queralt i ho seria el de Mataró.

(1.4.e) El possible aspecte de l'hospital

Durant el segle XVI, l'edifici situat a la Riera segurament va correspondre bàsicament a aquell *spital novament construït en dita vila e capella de Santa Magdalena* de què parlen les fons del 1483. Un ban d'aquell mateix any, en ocasió de la tramesa pel Consell de la Universitat d'un pelegrí a

⁴ J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, pp. 124-125.

Sant Jaume de Compostel·la, parla de *la obre de la sglésia e del hospital*⁵. Pocs anys més tard, el 19 d'octubre de 1492 en Pere Pereres, sastre i mestre de Gramàtica de les escoles de la vila de Mataró però originari de Vic, deixava al seu testament un llegat a favor de la capella de Santa Magdalena⁶.

D'aquesta època, que coincideix amb el temps del descobriment d'Amèrica, n'ha sobreviscut el finestral gòtic, amb una imatge de Santa Magdalena sobre el capitell, que fou traslladat en data desconeguda a la façana que dóna al carrer d'en Palau de la casa que fa cantonada amb la Riera. Ja al segle XX el finestral patiria un nou trasllat quan va ser col·locat a una altra façana de la mateixa casa, la que dóna a la Riera.

Poca cosa sabem, per no dir gairebé res, de com era l'hospital de Santa Magdalena que van veure els mataronins coetanis als Reis Catòlics, Carles I i el seu fill Felip II. Per fer una vaga comparació, potser s'assemblaria a l'esmentat hospital de Santa Magdalena de Montblanc, que té una història força semblant al de Mataró i que s'ha conservat gairebé inalterable fins al dia d'avui.

⁵ Roser SALICRÚ I LLUCH, "El "Libre de Verbals" del batlle de Mataró (1480-1487). Una primera aproximació", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 67, Mataró, 2000, p. 10.

⁶ M.A.S.M.M., Pergamins. Féu testament davant de Guillem Vilaroya, vicari de Santa Maria; Lluís FERRER I CLARIANA, *Santa Maria de Mataró. La parròquia. El temple*, vol. I, Mataró 1968, p. 48-49.

Situat al Raval, extramurs de la vila de Montblanc, el conjunt està format per la capella, del segle XIV, i l'hospital, construït entre 1490 i 1515, sobre una construcció anterior, segurament coetània de l'església. La capella té una sola nau sense absis, amb una estructura d'arcs diafragmàtics que sostenen una coberta de dues vessants. L'hospital s'organitza a l'entorn d'un claustre de dues plantes. Els arcs de la planta baixa són ogivals i descansen sobre columnes poligonals mentre que al pis superior els arcs són carpanells. Al mig del claustre hi ha un pou. El paviment és l'original del segle XVI. Pel que fa a la façana, presenta portal adovellat presidit per una imatge de Santa Magdalena i un escut de la vila.

(1.5) El Consell de la Universitat trasllada la seva seu a l'Hospital de Santa Magdalena

Les sessions del Consell de la Universitat de la Vila de Mataró es feien, a començament del segle XVI, a l'església parroquial de Santa Maria, novament consagrada el 1526, i al clos dit d'en Fornells⁷.

Les reunions del Consell es convocaven repicant les campanes de Santa Maria de Mataró, Sant Andreu de Llavaneres i Sant Vicenç de Llavaneres (avui de Montalt). Com hem dit, les dues Llavaneres es van segregar de la *universitat* de Mataró el 1543.

Com que l'església estava fortificada almenys des del segle XV era un lloc segur. Per aquest motiu, el Consell hi guardava l'arxiu propi dins d'un armari ferrat on eren dipositats els privilegis —els pergamins que conferien les llibertats locals—, els cabdals, els llibres de secretari i comptes i el segell. L'any 1685 el Consell hi feu construir una nova caixa ferrada, la qual es conserva *in situ* a la sagristia de la capella de les Santes.

L'any 1531 el Consell va comprar la casa d'en Fornells per ampliar la Plaça Gran. Aquest edifici exempt per tres de les seves quatre aigües i amb paret mitgera a la banda de migdia estava davant de l'actual font pública i arribava pel cantó de tramuntana fins a l'alçada del carrer d'en Palau. És possible que el clos esmentat d'en Fornells, físicament així ho seria, estigués a llevant d'aquesta casa i per tant obert a tramuntana a la Plaça Gran i resguardat, a ponent, per la filera de cases que hi havia i que foren enderrocades durant la primera meitat del segle XIX, entre l'actual carrer de Don Magí de Vilallonga i l'esmentada plaça.

L'any 1535 el Consell es reunia ja en una habitació de l'hospital de Santa Magdalena⁸. A mesura que avança el segle XVI l'hospital es va consolidant com la veritable Casa i Seu del Consell. Potser la construcció d'un nou

⁷ J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, p. 88.

⁸ Josep Maria COLOMER, *Mataró al mil cinc-cents*, Mataró, 1969, p. 69.

edifici per a l'església de Santa Maria, el consagrat el 28 d'octubre de 1526, fos el que motivés un trasllat que d'eventual es deuria convertir en definitiu.

Disposar d'un edifici en propietat exclusiva i amb quatre parets i sostre sempre facilita les coses, sobretot quan fa mal temps. De fet, el cas de Mataró no seria únic. L'actual Ajuntament d'Olot està situat a l'indret on el 1313, gràcies a la protecció econòmica de Berenguer de Reixach, es va fundar l'hospital de la Vila. Amb el temps, l'edifici acolliria també la seu del Consell d'Olot fins l'any 1554, moment en què les funcions hospitalàries es traslladen a un nou edifici, el nou hospital de Sant Jaume⁹. Una cosa semblant acabaria passant a Mataró, però un segle més tard.

(1.6) Altres notícies del segle XVI

Com que un segle dona per molt, és prou raonable pensar que durant el segle XVI es degueren efectuar millores i reformes a l'hospital de Santa Magdalena.

L'Administració de l'Hospital de Mataró comptava, com a ingressos, amb les almoines del baci de Santa Magdalena, que conjuntament amb el de l'Obra de Santa Maria i de les Ànimes es passaven entre els assistents als oficis de la parroquial, segons esmenta la visita pastoral de 1542¹⁰. També comptava amb la percepció d'alguns censos com el documentat l'any 1578¹¹. L'any 1599 la Diputació del General li feia un donatiu de 40 lliures¹².

Per privilegi de 2 de desembre de 1585 atorgat per Felip II a Montsó, present per la celebració de Corts, els administradors havien aconseguit adjudicar-se, per a cobrir despeses de l'Hospital, els béns d'aquells que hi

⁹ Xavier PUIGVERT I GURT, *L'època medieval*, Quaderns d'Història d'Olot, núm. 3, Olot, 1996, pp. 50-51.

¹⁰ El 17 d'abril de 1542 es trobaven a la caixa de l'Obra els tres bacins.

¹¹ Arxiu família Vallmajor. Pergamí de 1572 on es recull un cens que percebien els administradors de l'Hospital.

¹² J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, p. 125.

morissin intestats, pobres en la seva majoria, a imatge del que esdevenia a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona¹³.

El 5 de febrer de 1588, els frares carmelites descalços -dos religiosos professors, nou novicis, un llec, un donat i un sacerdot secular- que van venir a fundar a Mataró, es van establir provisionalment a l'Hospital de Santa Magdalena abans de poder passar a l'edifici definitiu, els futurs convent i església de Sant Josep del carrer del mateix nom on consta que el 1590 hi treballava com a mestre de cases **Joan Salvador àlies Garriga**, mestre de cases.¹⁴ L'any següent, els frares ja s'hi van poder traslladar.

L'any 1593 i 1595, l'Hospital de Mataró tenia vuit *llits de posts i bancs*, un llit ras, travesseres, màrfeques i altres efectes. El 1610 un *llit de camp ab pilars*, nou *llits de post i bancs*, 9 màrfeques, 10 matalassos...¹⁵. Aquestes dades ens permetrien pensar que l'Hospital tenia una capacitat d'unes deu places.

¹³ Lluís FERRER I CLARIANA, "El tercer centenari de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena", *Revista Museu*, 1948, p. 99-106; M.A.S.M.M., Hospital. Ferrer i Clariana utilitza bàsicament la informació proporcionada per un llibre amb tapes de pergami de l'arxiu de Santa Maria de Mataró que recull una sèrie de documents relligats de la història de l'Hospital.

¹⁴ L. FERRER, *Santa Maria de Mataró...*, vol. I, 1968, p. 87 i 93.

¹⁵ J. GIMÉNEZ, *Mataró en la Catalunya...*, Mataró, 2005, p. 202, nota 349.

(1.7) L'altra casa del Consell

L'hospital de Santa Magdalena no era l'únic edifici propietat del Consell. A finals del segle XVI encara era titular d'un edifici situat a la Plaça Gran, al carrer Santa Maria, entre el que fa cantonada amb el carrer d'en Palau – aleshores casa d'Antoni Joan Mas-, i el que fa cantonada amb el Carreró, aleshores d'en Mates. Pel darrere, tenia un accés al carrer d'en Palau.

Aquesta casa havia estat l'antic forn de la castellania, és a dir el lloc on es coïa el pa com a servei públic però en forma de monopoli feudal¹⁶. És possible que quan el Consell -nascut el 1419 a l'alliberar-se del senyor del castell de Mataró i incorporar-se la vila a la Corona- va comprar els drets de la castellania el 28 de desembre de 1454 hi anessin incorporats aquest immoble –la casa del forn- i el monopoli de coure'l per a la venda pública.

Cal pensar que paret per paret, aquest edifici tocava a ponent amb la casa dels Ferrer. No deu ser casualitat que el forn, la nissaga dels Ferrer i la nissaga dels Fornells apareguin gairebé junts i tan a prop de la Plaça Gran. Seria lògic que els antics monopolis feudals de la ferreria i de la forneria s'exercissin a tocar de la plaça del mercat de Mataró. El mateix passaria amb la notaria/escrivania pública.

¹⁶ Albert GARCÍA ESPUCHE y Manuel GUÀRDIA BASSOLS, *Mataró 1500-1900: la construcció d'una ciutat*, Mataró, 1989, p. 277, notes 21 i 22.

(2) LA CASA DEL CONSELL DE LA UNIVERSITAT DE MATARÓ

(2.1) La casa del Consell de la Plaça Gran i l'actual portal de pedra de l'Ajuntament

El portal principal i les finestres laterals de la planta baixa de la façana que dóna a la Riera són les úniques mostres –i encara només parcialment visibles- de les obres d'una nova façana que el Consell de Mataró va encarregar a la família Cisterna de picapedrers (però veritables escultors) de Girona.

El Consell de Mataró tenia originàriament una botiga llogada per emmagatzemar el blat que comprava a l'engròs i revenia al detall. El 28 d'abril de 1589 va prendre l'acord de comprar una casa en propietat per aquest servei tan necessari en època de carestia i d'especulació de preus, concretament la de l'Antoni Joan Mas, abans d'en Montserrat Fàbregues (cognom etimològicament provinent del mot farga). Amb aquesta compra, el Consell ampliava cap a migdia la casa que ja tenia a la Plaça Gran fins a arribat a la cantonada amb el Carrer d'en Palau. És a dir la casa on avui hi ha el finestral gòtic.

Els mestres de cases Joan Salvador i Nicolau Vernís i els fusters Gaspar Roig i Pere Pau Ros, tots de Mataró, va fer les obres d'adaptació de l'immoble (160 lliures). Joan Salvador va presentar el 15 de maig una traça al Consell per fer una façana *un portal rodó de pedra picada ab dues finestres de pedra picada, ab una pedra gran de Montjuich entre les dues finestres y sobre aquellas*¹⁷.

Sembla que el projecte de Joan Salvador no va prosperar. La causa podrien ser els aldarulls per la falta de farines d'aquells anys? O també les accions judicials del Consell contra Salvador i Vernís, que documenta Joaquim

¹⁷ Josep Maria COLOMER, *Mataró al mil cinc-cents*, Mataró, 1969, pp. 98-99.

Graupera, per la seva tardança a en fer una altra feina que tenien contractada (possiblement la muralla de Mataró)¹⁸.

El 3 de juny de 1598 el Consell tornava a parlar de reformar la casa de la Plaça Gran, i aprofitant l'avinentesa, també de fer-hi una presó a la part del darrere. El primer d'agost, es contractava amb **Llàtzer Cisterna**, pare, la construcció d'un portal rodó que hauria de lluir l'escut de les quatre barres, i dues finestres amb les armes o escut de la vila a les llindes (la mà amb la mata). Les pedres es picarien a Girona i es portarien per mar per Sant Feliu de Guíxols¹⁹.

L'any següent, el 1599, amb les pedres a mig assentar, es va produir un canvi de plans (acord de 21 de novembre). El portal i finestres de pedra picada no serien per la casa de la Plaça Gran sinó per l'edifici de l'Hospital de Santa Magdalena a la Riera, és a dir, a l'indret actual. Tot això coincidint amb la construcció a Barcelona de la ampliació del Palau de la Generalitat cap a l'actual plaça de Sant Jaume amb la seva nova i actual façana principal.

Per finançar l'operació es va pensar de vendre l'antiga casa del Consell a la Plaça Gran. El 27 de febrer de 1600 el Consell ho acordà modificant l'obra de Llàtzer Cisterna per tal d'ampliar la mida del portal, que ara passaria a fer 11'5 pams d'amplada per 19 d'alçada. També es va canviar les clàusules sobre

¹⁸ Joaquim GRAUPERA, "Joan Salvador, àlies Garriga, un arquitecte gòtic en temps del Renaixement", *XXI Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, 2004, p. 214.

¹⁹ Joaquim LLOVET, "Els Cisterna de Girona i la façana de la casa de la vila de Mataró", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm 41, 1991.

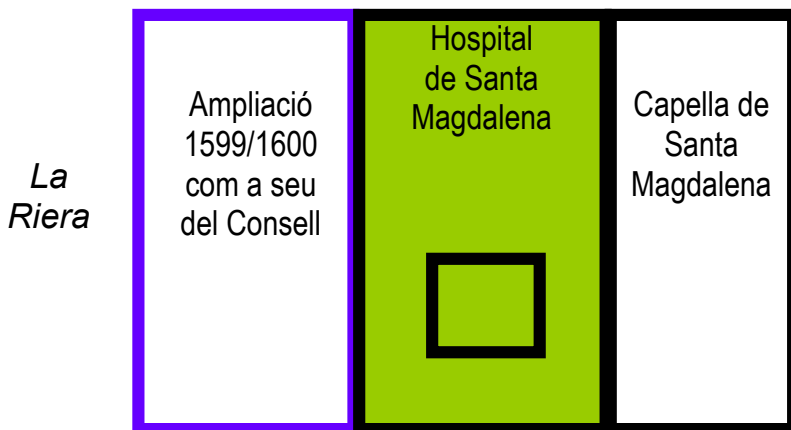
els escuts²⁰. El de Mataró aniria a la dovella central del portal. A una finestra de l'esquerra, el de Barcelona. A la de la dreta, el de Mataró. Poc després es va pagar a Llàtzer Cisternes *per lo treball de pintar las armas de la vila en lo portal y finestras de dita casa*.

Aquesta dovella fou extreta del seu lloc l'any 1867 quan l'arquitecte Miquel Garriga reformà la decoració exterior de l'Ajuntament. L'any 1945 fou trobada en un magatzem municipal de la plaça dels Bous, i avui presideix la sala principal del Museu de Mataró, a can Serra. Els escuts de Barcelona i de Mataró es deuen pujar aleshores a les portes segona i quarta del primer pis de l'Ajuntament on són actualment.

(2.2) Els Cisterna

Els Cisterna, malgrat la denominació de picapedrers de Girona, projectaren els claustre renaixentista de dos pisos del convent del Carme d'Olot, de finals del segle XVI i feren la traça de l'actual façana (c.1605), del mateix estil renaixentista, de l'església de Sant Feliu de Girona. Llàtzer Cisterna també fou autor –aquí conjuntament amb Onofre Fuster-, del relleu de la façana dedicat a Sant Martí (1616) de la casa i col·legi dels jesuïtes de Girona de Sant Martí Sacosta.

El Carreró*Carrer d'en Palau***(2.3) L'ampliació de 1600 cap a ponent i nova façana a la Riera**

Joaquim Llovet documenta que es van donar a fer als Cisterna quatre finestres *en lo enfront y davant la casa que la vila fa a la riera*, tres de les quals havien de tenir set pams d' amplària i 12 pams d' alçària, part de pedra de Girona i part de pedra de Mataró picada²¹. D'altra banda quan es decideix el trasllat del portal de la Plaça Gran a l'edifici de la Riera s'esmenta que s'ha de col·locar al mig de la paret que dóna a la Riera. També es diu que estava ajudant als Cisterna, com a mestre d'obres, **Joan Salvador, àlies Garriga**, l'arquitecte que dirigí la construcció de les muralles de Mataró entre 1573 i 1602.

Aquesta *casa que la vila fa a la riera* no l'hem d'entendre com una remodelació general de l'edifici de l'hospital sinó com la construcció d'una

²¹ Acords de 26 maig i 2 juny 1600.

ampliació de l'hospital pel cantó de ponent. D'aquesta ampliació n'ha quedat l'actual portal i les finestres laterals de la planta baixa de l'ajuntament avui ocults sota la decoració que Miquel Garriga i Roca donà el 1867 a totes les façanes.

L'aspecte exterior d'aquest nova façana hauria de seguir el patró no gaire allunyat de la de can Serra, aixecada uns quaranta anys abans. Portal rodó centrat per dues finestres laterals, primer pis amb nombre variable de finestres i sense balcons i un segon nivell de sota coberta per a les golfes.

De fet, si, com hem vist, l'any 1593 i 1595, l'Hospital de Mataró tenia vuit *llits de posts i bancs* i un llit ras i el 1610 un llit *de camp ab pilars*, nou *llits de post i bancs*, 9 màrfeques, 10 matalassos... podem interpretar que la capacitat hospitalària no va augmentat i que la nova construcció cap a Riera deuria ser utilitzada pels afers propis del Consell.

D'aquestes dades es pot deduir que amb la fi de les obres de la muralla i del cost econòmic que se'n derivava, el Consell va decidir fer de l'hospital de Santa Magdalena un casal que fos una veritable seu. La *casa que la vila fa a la riera* se situava ara, no com abans fora de la vila closa, sinó al bell mig del perímetre delimitat per les noves muralles acabades d'estrenar. No a un marge d'una riera sinó amb el que, a partir d'ara, amb les muralles com a llisa o dic a nivell de l'actual presó contra els aiguats, es convertia amb "La Riera", el carrer principal d'una població que amb un segle havia duplicat els habitants. Per aquest motiu, la banda de ponent de l'hospital de Santa Magdalena passa de ser de mur a façana, i també porta principal.

Quan pugem pel costat dret de la Riera es veu que l'edifici de l'ajuntament està desalineat perquè sobresurt gairebé un cós, que correspon a l'ampliació feta per **Joan Salvador àlies Garriga**. Els murs d'aquesta ampliació cap a ponent es degueren aprofitar, sobretot els de la planta baixa, i incorporar al gran casal (l'actual Ajuntament) que amb traça de Jaume Vendrell s'aixecaria d'ençà de 1635 i que substituïria tot el construït fins aleshores.

(2.4) El mestre Joan Salvador àlies Garriga

Joan Salvador àlies Garriga (+ poc després de 1613), mestre de cases, vivia l'any 1570 en una de les tres primeres cases construïdes a l'actual carrer de Barcelona, anomenat en aquells moments «d'en Garriga». Les obres efectuades a la Casa del Consell de Mataró s'afegeixen a les ja inventariades per Joaquim Graupera²²:

- La reforma i ampliació del mas Cabanyes d'Argentona (1565-68) i dels seus balcons que havien de ser obrats seguint el model de la casa Gralla de Barcelona.
- La construcció de l'església de Sant Andreu d'Òrrius (1567-1571).
- La construcció de la capella de Sant Sebastià de Vilassar de Dalt (1570-1578).
- La supervisió, amb Nicolau Vèrnia, de la construcció de les muralles de Mataró (1573-1602) seguint la traça de l'enginyer reial Jorge de Setara.
- El portal de la muralla de Mataró dit d'Argentona o també d'en Quendo (contractat el 1578).
- El portal de la muralla de Mataró dit de Barcelona (contractat el 1586)²³;

²² Joaquim GRAUPERA, "Joan Salvador, àlies Garriga. Un arquitecte gòtic en temps del Renaixement", *XXI Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, 2004.

²³ Segon el contracte, havia de ser de pedra de vint-i-quatre pams i una amplària de divuit, les torratxes de pedra picada, i hi havien de figurar les armes del rei i de la vila amb pedra de Montjuïc. A la part superior del portal, s'hi va construir una capella amb una porta de deu pams

- El cor de l'església de Sant Miquel de Mata (1579).
- La construcció de la sagristia i la torre comunidor de la parròquia de Sant Julià d'Argentona (1583-1589).
- La continuació de l'escala de cargol del campanar de la parròquia de Santa Maria de Mataró fins a arribar al terrat superior, i la cambra del rellotge (1583).
- L'esmentada adaptació per a magatzem del blat d'una casa de la Plaça Gran de Mataró (1589).
- Diversos treballs al convent de Sant Josep dels carmelites descalços (1590);
- L'ampliació de l'església parroquial de Santpedor (1596-1599).
- L'acabament i pinacle del campanar de Premià (1613).
- i la construcció d'una capella a la parroquial de Santpedor (1613), on fou ajudat pels seu fill Jaume.

(2.5) L'edifici actual, obra de Jaume Vendrell (1635)

L'aigua corrent va arribar a l'edifici l'any 1620 després que el Consell aprovés la construcció d'una canonada²⁴. Concretament era la que provenia de tot el sistema hidràulic de mines i recs projectat per fra Jeroni Codina, caputxí, per connectar les deus de Valldeix amb la vila. Era l'aigua que passava pels caputxins i els molins aixecats als peus del seu turó.

El 21 de març de 1635 s'encarregava a Damià Fontanilles *dos portals a l'entrada i dos amb sortida al celobert* [existia, doncs, un pati interior abans de l'actual], *dos pilars ab sos capitells per carregar las arcadas de dita universitat i dos balcons, l'un pel carrer d'en Palau i l'altre pel de Fra Jaume conforme lo medida i trassa dels que són fets vuy en dita casa [de] la part de la Riera de Sirera*²⁵. Arribats, però, al setembre, *per haver molts anys que la universitat té sa casa quasi inhabitable y té expresa y molt precisa necessitat de obrarse*, el Consell de la Universitat decidia refer del tot la seva seu a la Riera²⁶.

d'amplària i dotze d'alçària i dues torres. Per tal d'accedir a la part superior es va edificar una escala de cargol. Al costat del portal es va construir també una casa per al cos de guàrdia.

²⁴ Joan GIMÉNEZ BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment*, Mataró, 2001, p. 183, nota 313.

²⁵ J. LLOVET, "Els Cisterna...", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm 41, 1991.

²⁶ *Idem*, p. 27.

Amb aquest propòsit, el Consell va encarregar diversos projectes. El 4 de desembre una comissió composta per Miquel Sucies i Pere Mateu, mestres de cases de Barcelona, va donar el seu parer a les traces presentades pels fusters Jaume Vendrell i Jaume Moni i els mestres de cases Jeroni Casillanis i Antoni Lleonart.

Com explica Joaquim Llobet, qui en va donar a conèixer l'original²⁷, la traça guanyadora seria la de Jaume Vendrell perquè era *la malor y més capàs y de més art per estar ab molta perfectió....* Tot i amb això, van corregir l'escala principal, que trobaven podia dificultar l'obertura d'un portal al carrer d'en Palau. El 9 de desembre del mateix any, el Consell va acordar tirar endavant l'obra de la Casa de la Vila i que fos el propi Vendrell qui dirigís les obres²⁸. El 14, el nostre *magister domorum* cobrava 25 lliures del claver per la feina de la traça.

Els anys següents, sobretot el 1636 i el 1637, són de gran activitat pel que fa a la construcció, ja que, com va estudiar Carme Espriu²⁹, els imports computats als llibres de Credenceria equivalen a un 30 per cent i a un 40 per cent, respectivament, de les despeses totals de la Universitat.

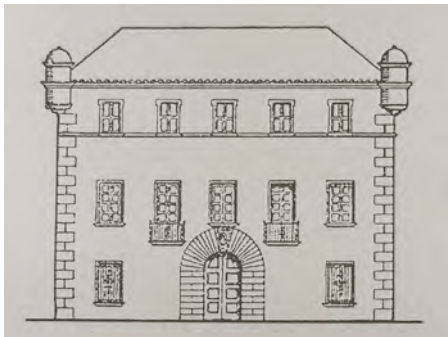
En la construcció d'aquest edifici, hi va passar gairebé tota la generació de mestres de cases i fusters del Mataró de mitjans segle XVII. Entre els qui van treballar en la construcció de la nova Casa de la Vila cal destacar la figura de Damià Fontanilles, mestre de cases a qui es deuen quasi tots els elements relacionats amb la pedra picada, com són les finestres, portals, balcons, i també les barbacanes. Pel que fa a les feines de fuster, són obra dels Llobet, primer en Bartomeu i més tard el seu fill Pere. Quant a la feina de manyà, aquesta s'encarregà a Miquel Esmandia. Recordem que

²⁷ *Ídem.*

²⁸ *Ídem.*

²⁹ Carme ESPRIU, "Apunts per a l'estudi d'un edifici urbà: L'Ajuntament de Mataró (1635 - 1705)", *IV Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, 1988.

Esmandia, conjuntament amb Joan Catà, és l'autor de l'artística reixa de la capella de la Concepció de la Seu de Tarragona³⁰.

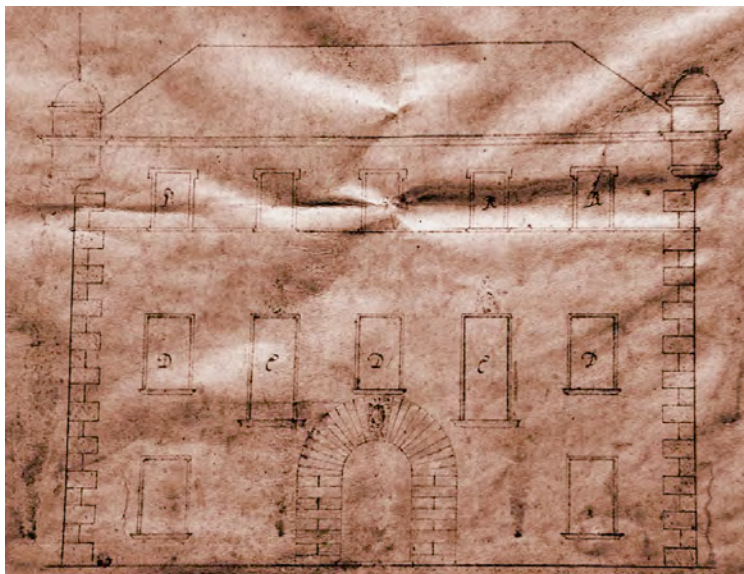
Carme Espriu descriu l'edifici, de planta rectangular, i traça d'en Jaume Vendrell. La planta baixa tenia una entrada espaiosa a mena de vestíbul, que donava pas a un pati central a celobert en el qual s'obrien totes les dependències, entre elles la capella de Santa Magdalena, que també es veurà remodelada per un seguit de reformes. Al

costat dret, hi havia l'escala principal (situada en el mateix emplaçament actual) que pujava al primer pis.

Totes les dependències o cambres del primer pis tenien accés per un claustre que donava la volta al celobert. Aquest claustre, de planta quadrada, era format per un seguit d'arcs de mig punt sostinguts per columnes amb capitells dòrics. En aquest primer pis, hi havia les sales nobles, com eren la sala dels Negocis i la del Consell, juntament amb les dependències de la cuina. L'escala continuava fins a un segon pis, destinat a magatzem. La coberta de l'edifici era a dues aigües.

Pel que fa a la façana, Vendrell va conservar el portal i finestres de la planta baixa fetes pels Cisterna. El primer pis, fou resolt amb tres finestres i dos balcons, un element típic del barroc català. El segon pis, cinc finestres que coincideixen amb les obertures del primer pis. Vendrell va projectar també dues *Barbacanas* o torrasses, avui desaparegudes, situades a les arestes de la façana principal a nivell de teulada.

³⁰ C. ESPRIU, "Apunts per a l'estudi...", *IV Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, 1988.

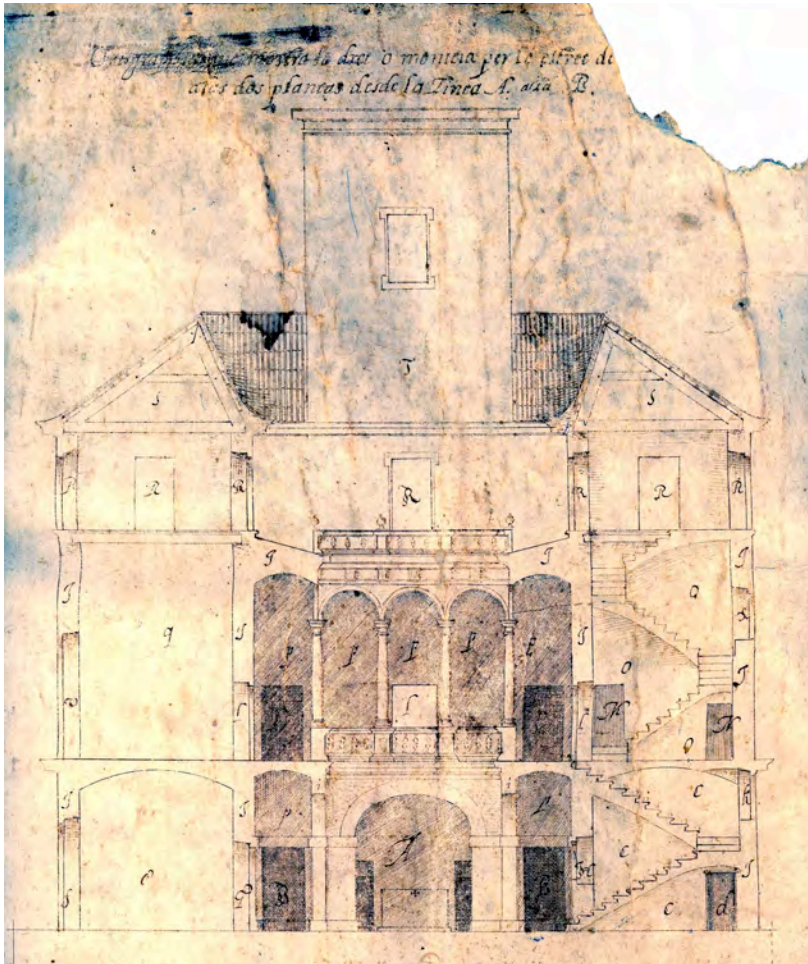
(2.6) Jaume Vendrell

Jaume Vendrell va néixer a Mataró el 24 de desembre de 1598. Era fill de Joan Vendrell i Fargues, fuster i escultor, i de la seva muller Àngela. El primer de setembre de 1624, Jaume Vendrell es va examinat de mestre fuster davant dels mestres Jaume Moni i Roselló i Pere Pau Camps, cosa que li va permetre d'establir-se pel seu compte. El 29 de novembre casava amb Maria Nogueres.

El primer treball que coneixem de Jaume Vendrell és el retaule de Sant Elm, d'Arenys de Mar, que obrà conjuntament amb el seu pare Joan Vendrell. Fou contractat l'any 1624. Cobrar els treballs el 1627. Pocs anys després consta com a artífex del retaule de Sant Antoni de Pàdua, per a la mateixa església parroquial d'Arenys de Mar (signa un rebut el 1631). L'any 1629, d'acord amb la traça que va presentar, li fou encarregat el retaule de Sant Isidre de la parròquia de Sant Martí d'Arenys de Munt.

A Santa Maria de Mataró, Jaume Vendrell va rebre l'encàrrec el 1633 d'acabar el sagrari que havia fet el seu pare, obra que fou visurada pels mestres fusters i escultors mataronins Joan Fornés i Joan Llobet. Aquest sagrari fou utilitzat fins a la construcció de l'actual capella del Sagrament, i, encara que en desús, es va conservar *in situ* fins el 1936-1939. Per a la mateixa església de Mataró, va aixecar els retaules de Sant Joan (acabat pels volts de 1636, quan és visat) del gremi de fusters i el del Sant Àngel Custodi (contractat el 1636) del gremi de vidriers. El segon és va perdre c. 1848. Del primer, només es va poder salvar de la Guerra Civil de 1936-1939 un petit plafó que representa la visió de Zacaries a l'encensar l'arca del Santuari, en compliment del seu servei sacerdotal. Aquest relleu s'exposa a la sala de Síntesi del Museu Arxiu de Santa Maria.

Un altre aspecte a destacar de l'actuació de Jaume Vendrell és el seu treball com a arquitecte o tracista. L'any 1635 presentava la traça per un nou edifici de l'Ajuntament, com hem vist. En col·laboració amb el vigatà Francesc Domènech feu les obres d'ampliació de la catedral romànica de Vic construint la capella de sant Bernat Calvó (1633) i d'altres. Vendrell aixecà l'únic plànol de la catedral romànica que es conserva.

Seguint Rafael Soler i Fonrodona en el seu article “Jaume Vendrell, fuster, escultor i arquitecte al segle XVI”³¹, ens aturem en el seu testament i en el seu inventari post-mortem de 1641, redactat a instància del seu germà Joan, prevere, i del seu cunyat Pau Pascual, com a tutors i curadors dels seus fills. Jaume Vendrell deixava casa, amb dos portals al carrer d'en Pujol, mobiliari, l'habitual roba, tres bancs de fuster, les eines de l'ofici... i *una pluma de llautó per trassar, dos burins y tres compassos, 21 llibres de trassas, 5 trassas en pergamí, una trassa estampada del escurial i una taula per trassar*, l'utilitatge per a l'elaboració dels plànols. Posseïa també diverses peces de terra, destinades al conreu de la vinya, cosa habitual entre les famílies benestants de Mataró. Per la genealogia elaborada per Lluís Adan sabem que cap dels seus tres fills continuà el taller del pare i de l'avi; l'un fou cirurgià i els altres dos, doctors en Medicina.

(2.7) L'Hospital deixa l'edifici del Consell, l'actual Ajuntament

Mossèn Jaume Sala i Pasqual (Mataró 1576-1644) va donar solució a la qüestió d'on situar les sales dels malalts en el nou edifici del Consell. Nascut el 27 de març de 1576, era fill de Joana Pasqual i Pau Sala, un mercader mataroní que feia negocis marítims amb les Illes, i fins i tot amb Lisboa, on exportava vi³².

Jaume Sala, acabats els estudis de Gramàtica a Mataró i de Filosofia i Teologia a Barcelona, fou ordenat de prevere el 22 de setembre de 1601, i va entrar al servei de la parroquial de Santa Maria de Mataró, on havia obtingut un benefici eclesiàstic. Per part del seu pare va heretar, entre d'altres bens, dues cases i horts al Pou d'Avall, a l'ara carrer de l'Hospital.

³¹ Rafael SOLER, “Jaume Vendrell, fuster, escultor i arquitecte al segle XVI”, *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm 56, 1996.

³² J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, p. 114.

Aquests immobles al Pou d'Avall foren llegats, per testament de 12 de desembre de 1644, cinc dies abans de la seva mort³³, a l'Hospital de Santa Magdalena de Mataró i als seus administradors per tal que hi construïssin un hospital de pobres *sans i malalts*. Els rectors de Santa Maria i els seus preveres haurien de ser els marmessors perpetus de la seva voluntat.

Jaume Sala se sumava així a la llista de preveres que durant els segles XVI i XVIII van proveir amb béns personals la fundació, dotació o consolidació d'hospitals³⁴.

La capella del nou hospital de Mataró, al Pou d'Avall, fou començada el juliol de 1645 i consagrada el dia de Sant Jaume de l'any següent. Sembla que les obres de condicionament de les cases en hospital es van acabar l'any 1647. Mossèn Jaume Sala va deixar disposat que si no s'hi traslladava l'antic hospital, el nou s'havia de dedicar a Sant Jaume, i si s'hi traslladava l'antic, s'havia de dedicar a Sant Jaume i Santa Magdalena, com així fou i ha estat fins el dia d'avui.

A finals del segle XVII, l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena va començar a tenir un vicari resident propi, nomenat pel Consell de la Universitat, que tenia cura del servei espiritual de la casa. Durant el segle XVIII es refeia completament tot el conjunt hospitalari i s'ampliava cap al Camí Ral per adoptar la forma actual. El dia de Santa Magdalena de 1747 es beneïa l'actual capella. Durant el segle XIX la cura dels malalts estaria a càrrec de les Germanes de la Caritat de l'Hospital de Mataró, i al segle XX, de les seves continuadores, les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül.

³³ Miquel BRULLET I MONMANY, "Mossèn Jaume Sala, prevere", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 5, juliol 1979, (s.p.)

³⁴ Jacint REVENTÓS, "La història dels hospitals a Catalunya", dins *Els hospitals i la societat catalana*, Barcelona, 1996. Fou el cas del canonge Jaume Filella a Tremp, Mossèn Guillem Mas a Canet de Mar, Pere Puig i Batlle a Vilassar de Dalt, Agustí de Santa Cruz a Sant Feliu de Codines, Miquel Costa a Palamós, Josep Baulida a Llagostera o el canonge Pere Ramis (+1683) a Vic, el qual va dedicar les rendes de la seva herència pairal a favor de l'hospital de la Santa Creu de la capital osonenca

(2.8) La capella de Santa Magdalena de la Casa Gran

Santa Magdalena era la patrona i advocada pròpia del Consell de la Universitat de Mataró, per ser-li dedicada la capella de la seva Casa de la Riera, de la mateixa manera que Sant Jordi ho fou de la General -la Generalitat- de Catalunya, i de la capella del seu Palau.

El 1555 el rector de Santa Maria, Guillem Caçador, va disposar que durant la vigília i durant tot el dia de la seva festa (22 de juliol), els obres i sagristans de la parroquial no poguessin vendre candeles ni a la capella ni al carrer i que això només fos permès als administradors de l'hospital³⁵, fet que indica l'assistència de fidels i la voluntat que el rendiment es quedés pel manteniment del culte propi. La capella el 1510 havia rebut indulgències pels qui la visitessin determinats dies després d'haver-se confessat³⁶.

La festa del 22 de juliol se celebrava amb un ofici solemne a la capella amb assistència de la comunitat de preveres resident i beneficiats de Santa Maria. El sermó s'encarregava a un predicador de renom. La resta de l'any, s'hi celebraven diversos oficis religiosos que hi eren fundats.

El dia de Santa Magdalena, el Consell de la Universitat tenia establert, amb els permisos eclesiàstics necessaris, *vot de vila*, és a dir, la festivitat era festa de precepte dins del municipi. L'any 1665, el Consell, després d'uns anys de no celebrar-se, va renovar el vot de Santa Magdalena i va intentar infructuosament declarar-la patrona de la població. El bisbe de Barcelona s'hi va oposar, ja que no va considerar oportú treure el patronatge de l'Assumpció de Maria, titular immemorial de la parroquial i festa major de la Vila. Va accedir, però, que Santa Magdalena fos declarada advocada espiritual de la població³⁷. Des d'aquell 1665, per decret del bisbe de

³⁵ Joan GIMÉNEZ I BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII (II). La Gestió del quotidià*, Mataró, 2005, p. 197, nota 343.

³⁶ *Idem*, p. 197 nota 342. El document és de 1410 i del pontificat de Juli II fet que denota que la data és incorrecta. Giménez proposa una data possible de 1510.

³⁷ J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, p. 580.

Barcelona, es va celebrar missa a la capella cada divendres i cada dissabte durant molts anys.

Durant els segles XVI i XVII hi ha documentada l'existència de la Confraria de Santa Magdalena, dels fadrins de la Vila, els joves que encara no havien assolit el mestratge d'un ofici i per tant no formaven part de cap gremi. Celebraven la seva festa titular a la capella. El 1684 acordaven comprar una bandera blanca com a distintiu. Periòdicament organitzaven també ballades. En cas de perill la confraria era mobilitzada com a companyia de milícia d'autodefensa de la vila. Com a entrenament, participaven en exercicis d'armes i mostres de tir *a la millor filera*. El premi, colleres de plata³⁸.

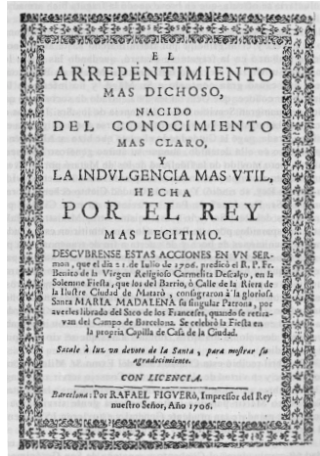
El 18 de maig de 1696 el Consell acceptà *la iusta petició que los Administradors de la confraria de Sta. Magdalena ab suplica han feta al pnt. concell deliberan que lo retaule vell de St. Simón sie transferit y posat en la capella de Sta. Magdalena construhida en la casa de la p[rese]nt. Universitat y sie tret de dita capella lo retaule que vuy hi es per ser molt vell*. És a dir que s'acordà el trasllat a la capella de Santa Magdalena de l'antic retaule que hi havia a l'ermita de Sant Simó ja que allí l'escultor Joan Vila havia acabat d'aixecar-n'hi un de nou³⁹.

³⁸ J. GIMÉNEZ, *Mataró en la Catalunya...*, Mataró, 2001, pp. 358-359.

³⁹ Josep COLOMER I BUSQUETS, "L'ermita de Sant Simó. Recull de dades històriques (III). Des de 1691 a 1700", X Sessió d'Estudis Mataró, Mataró, 1993.

El 21 de juliol de 1706 Fra Benet de la Mare de Déu, carmelita descalç, va predicar un sermó en la *propia Capilla de la Casa de la Ciudad*, en la *Solemne Fiesta, que los del Barrio, ó Calle de la Riera de la Ilustre Ciudad de Mataró, consagraron a la gloriosa Santa Maria Madalena su singular Patrona, por averles librado del Saco de los Franceses, quando se retiravan del Campo de Barcelona*. El sermó fou publicat per l'impressor reial Rafael Figueró de Barcelona aquell mateix amb en forma d'opuscle titulat *El arrepentimiento más dichoso nacido del conocimiento más claro, y la indulgencia más útil, hecha por el Rey más legítimo*⁴⁰.

L'any 1732 va morir el regidor Josep Vendrell i Gassia. Es va seguir el cerimonial d'enterrament. La processó funerària anà a buscar el difunt al seu casal de la Plaça de Sant Cristòfol per dirigir-se fins l'edifici de l'Ajuntament. Allí, a la capella de Santa Magdalena, es va cantar una absolta general per la seva ànima. Seguidament la processó es dirigí a la parroquial on van tenir lloc els funerals. El bagul portava l'emblema de regidor al seu damunt. Aquell dia, l'Ajuntament féu celebrar divuit Misses per l'ànima del difunt a la capella de Santa Magdalena⁴¹.

El 1817 la nova imatge del Sant Crist de la Puríssima Sang fou mostrada als fidels per primera vegada a la capella de Santa Magdalena. El 19 d'octubre, la imatge —obra de l'escultor Fèlix Vidal— fou portada processionalment i solemne a la seva capella definitiva, la del Sant Crist, dins de l'església de

⁴⁰ Joaquim LLOVET, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i a cap de corregiment*, 2002, p. 268.

⁴¹ Francesc COSTA I OLLER, *Mataró al segle XVIII*, Mataró, 1988, p. 79.

Santa Maria. Aquest Sant Crist –els dels portants de Divendres Sant- va ser destruït el 1936⁴².

L'any 1821, les relíquies de les Santes Juliana i Semproniana conservades a Sant Cugat del Vallès foren portades a Mataró quan el monestir patí l'exclaustració del Trienni Liberal. El 5 de juny foren lliurades als comissionats mataronins, els quals les dipositaren interinament a la *Capella de Santa Magdalena de la Ciutat* [l'Ajuntament] fins que foren portades solemnement en processó a Santa Maria el 26 de juliol.

A finals del segle XIX els veïns de la Riera encara celebraven Santa Magdalena com la titular de la seva festa de carrer, de la mateixa manera que ho feien els del carrer Barcelona per Sant Sebastià (dedicació de la capella dalt del portal de Barcelona) o els del carrer d'en Pujol per les Santes.

Desconeixem fins l'any 1867 l'emplaçament exacte de la capella dins la planta baixa de l'edifici. Aleshores l'arquitecte Miquel Garriga i Roca, en la seva reforma general, va traslladar la capella al sector central del cantó de llevant de la planta baixa, és a dir on ara hi ha la porta que dona a la plaça posterior de l'Ajuntament. Pocs mesos després, arran de la Revolució de Setembre de 1868, i mogut pel programa dels més exaltats en allò que es referia a l'expulsió de la Religió de l'esfera pública, l'Ajuntament va fer eliminar la capella i va traslladar les imatges i els objectes litúrgics a l'ermita de Sant Simó (1869), on es van conservar fins la Guerra Civil. S'acabava amb quatre segles i mig de relació entre Santa Magdalena i la casa que acollí el Consell.

⁴² Xavier ALARCÓN I CAMPDEPADRÓS, *Tingueu memòria i record. Una història de la Setmana Santa a Mataró*, 2011, p. 29

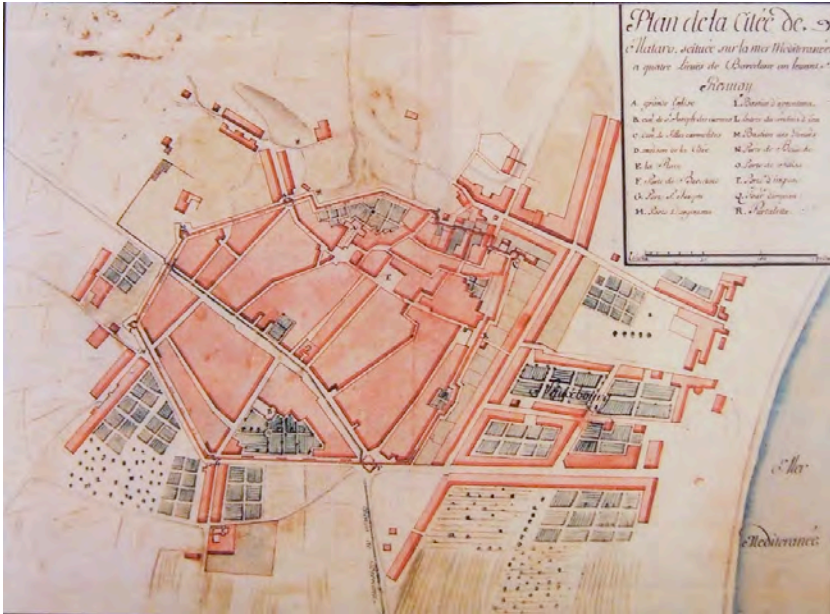
(2.9) Es reprenen les obres: una sala noble, escala i coberta (1689-1705)

Amb l'inici de la Guerra dels Segadors el 1640, les obres iniciades amb la traça de Jaume Vendrell van quedar aturades. No serà fins a la dècada dels setanta que es reprendran amb la millora de les conduccions d'aigua. L'any 1673 es fan algunes modificacions puntuals, com les d'en Pau Baró, que enrajolarà algunes sales. El 1689 s'encarregà a Joan Carreres *un quarto*, que deuria ser de ben segur la Sala del Consell (avui de Plens), ja que va costar l'elevada xifra de 1.004 lliures i 5 sous. Miquel Esmandia hi farà una reixa. La construcció d'aquesta estança durarà un any.

El 1701 es fa, segon traça i direcció de l'escultor i mestre d'obres d'Antoni Riera, autor del retaule del Roser de Santa Maria i del monestir de les Tereses de Mataró, l'escala noble que encara avui puja de la planta baixa *fins el primer sostre de la casa de la universitat de dita vila de Mataró*. L'ajudarà el seu fill Marià. Costarà 350 lliures i estarà dividida en dos trams, el primer construït sobre l'interior de *la archa de la font*, que encastada a l'edifici, hi havia al cantó del carrer d'en Palau, *lo segon tram de dita escala ha de assentarse sobre una volta grossa de rajola de pla*. Hi haurà vint-i-quatre graons i *una finestra o reixat de pedra picada ... al mitg dels dos trams ab lo modo y forma esta en la trassa y modello*. En tota l'operació s'havia de seguir el que diu *un pergami ahont hi està trassada tota la fabrica de dita casa per mans del qº* [difunt] *Jaume Vendrell*. Tot havia d'estar *llest y acabat per de aquí lo dia de Pasqua de Resurrecció* de 1701. Al cap de dos anys, Miquel Esmandia cobrava 42 lliures 2 sous i 6 diners per la barana, *uns poms y passamà de bronze*.

L'any 1700 hi ha obres a la teulada de la Casa. Pere Llobet, fuster, cobra *per bigas per servir per el sostre de la casa de la vila*. El 1705, ell mateix tornà a cobrar *per lo valor de 48 bigas y 11 dotzenes de post de melis ha comprada en la ciutat de Barcelona que han de servir per lo sostre se ha de fer en la casa de la present ciutat*. En aquest mateix any es fa l'escala de la golfa.

El 24 de juliol de 1708, l'arxiduquessa d'Àustria Elisabet Cristina de Brunswick, l'endemà d'haver arribat a la península per la platja de Mataró, entrava a l'edifici de la Casa del Consell on es procediria al *besamanos*⁴³.

(3) DEL NEOCLASSICISME D'EN GARRIGA I ROCA AL NEOMEDIEVALISME D'EN PUIG I CADAVALCH: LES REFORMES DEL SEGLE XIX.

L'any 1865, *con motivo de su estado ruinoso* i per donar-li *una decoración característica y propia de su alto destino* però sense variar l'estructura general ni les dimensions del primitiu edifici, es va encarregar a Miquel Garriga i Roca (Alella 1804 – Barcelona 1888) una reforma exterior i interior completes de l'Ajuntament. El 7 de juliol d'aquell any, els plànols i memòria eren aprovats per l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de Barcelona. Les obres es van concloure amb gran rapidesa.

(3.1) Miquel Garriga i Roca. L'arquitecte.

La primera vinculació de Garriga i Roca amb Mataró data de l'any 1839 quan, un cop acaba la carrera, va demanar a l'Ajuntament plaça de “mestre major”, nom històric del càrrec d'arquitecte municipal. Ocupà aquesta responsabilitat de març de 1840 fins al setembre de 1841 i de març de 1843 fins poc abans de 1852 quan el trobem ja residint i inserit professionalment a Barcelona. Seguint l'estudi de Minerva Ambrós i Batlle “Notes sobre l'arquitecte Miquel Garriga i Roca a Mataró”, la seva obra a la capital del Maresme fou la següent:

- L'edifici de la Peixateria pública (1841), al carrer de Barcelona.
- Les Carnisseries públiques (un projecte de febrer de 1842), a la plaça de Sant Cristòfor.
- L'ordenació de la Plaça de Santa Maria i els carrers adjacents (projecte de maig de 1843). Ja hi havia projectat una font pública el 1840.
- El projecte per a la construcció de la nova presó al terreny de l'ex-convent dels Carmelites Descalços, aprovat l'any 1843, però no executat.
- Dues fonts públiques a la platja (1843 i 1850).
- La casa-fàbrica d'en Pere Gallifa a la Baixada de les Escaletes (1844).

Estampa. 13.

VISTA MERIDIONAL DE LA CIUDAD DE MATARÓ.

1. Plaza Principal.
2. Convento de Capuchinos.
3. Convento de Capuchinas.
4. Hermita de San Simon.
5. Plaza de Armas.
6. Castillo de Onofre Arnan.

7. Castillo del Molino de Viento.
8. Convento de Carmelitas Descalzas.
9. Hospicio General.
10. Colegio de las Escuelas Pias.
11. Convento de Carmelitas Descalzas.
12. Capilla de la Magdalena.

Palamino f.

- El plànol de les obres que van convertir l'antic convent de la Mare de Déu de l'Esperança dels caputxins en l'actual cementiri, beneït el juny de 1849. La capella i el pòrtic seran obra de Martí Sureda i d'Antoni Rovira i Trias, respectivament.
- Una ampliació del Col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis a mitjan s. XIX, tot ell destruït l'any 1966 amb la nova remodelació del complex escolar.

Fora de Mataró, seria autor de:

- L'Ajuntament de Masnou (1845).
- La Casa Fontrodona (1847) al carrer Petritxol de Barcelona, futura residència d'Àngel Guimerà.
- El Gran Teatre del Liceu (1845-1847) de Barcelona, edificat sobre l'antic convent dels Trinitaris a la Rambla. De la construcció original se'n conserven les façanes i el Saló dels Miralls, a més de la planta i disposició dels espais.
- El manicomi de Sant Boi de Llobregat (1854), fundat pel psiquiatre Antoni Pujadas i Mayans.
- El cementeri municipal (1860) del Masnou.
- La Casa Farguell (1860) a la plaça Santa Anna. Barcelona,
- I unes reformes a la Casa de la Ciutat de Barcelona (1868).

Com a urbanista i arquitecte municipal de Barcelona, va projectar el pla per a l'Eixample (1857) aprovat per l'Ajuntament però desestimat pel Govern, que va imposar finalment el d'Ildefons Cerdà. L'any 1858, Garriga va aixecar un plànol topogràfic de l'interior de Barcelona a escala 1:250, anomenat popularment el plànol «Quarterons Garriga i Roca». Posteriorment va fer dos plànols topogràfics del Masnou, un el 1849 i un el 1850.

Els lligams de Miquel Garriga i Roca amb Mataró no es van trencar amb la seva marxa professional a Barcelona. El 1853 construiria el panteó de la família Andreu al cementiri (1853). El 8 de març de 1867 l'Ajuntament, presidit per Antoni Gualba, va acordar nomenar-lo arquitecte assessor en els

assumpes d'interès comunal, decisió anul·lada el 2 de juliol pel Governador provincial. Malgrat aquest impediment, Garriga projectaria aquell 1867 la reforma de l'Ajuntament i una rectificació del carrer d'En Pujol.

(3.2) Miquel Garriga i Roca. Una formació i estil claus per interpretar l'aspecte exterior de l'actual Ajuntament

Les idees arquitectòniques i estètico-decoratives de Miquel Garriga cal incloure-les en la darrera fase del neoclassicisme, i de com aquest era entès i transmès a Catalunya pels formadors de l'Escola de Disseny i de la Classe d'Arquitectura de la Llotja de Barcelona fundades respectivament el 1775 i el 1817 (l'autorització era però de 1797) per la Junta de Comerç.

El primer professor de la Classe d'Arquitectura de la Junta de Comerç i veritable cap d'escola fou **Antoni Cellers** (Lleida 1775-Barcelona 1835). La Junta el va pensionar perquè pogués acabar els seus estudis d'arquitectura a Madrid (1793-1802) i la seva formació a Roma (1803 – 1814), ciutat italiana on va tractar amb l'arquitecte i urbanista Giuseppe Valadier. L'objectiu era preparant-lo perquè esdevingués el professor de la Classe d'Arquitectura a Barcelona, com així fou de 1817 a 1835.

Cal posar la figura de Cellers al costat de la del mataroní Damià Campeny, qui, el 1797, va guanyar una beca (pensió) de la Junta de Comerç per formar-se a Roma. Allí coneixeria el cèlebre escultor neoclàssic Antonio Canova. Tornat a Barcelona, Campeny va ser professor de Llotja.

Miquel Garriga i Roca fou alumne i deixeble de **Josep Casademunt i Torrents** (1804-1868), deixeble i successor de Cellers com professor d'Arquitectura a Llotja. Casademunt, autor encara plenament neoclàssic, observant amb ull analític els edificis gòtics enderrocats després de 1835 es va convertir en el primer estudiós de l'arquitectura medieval de Barcelona i en certa mesura iniciador, potser sense voler-ho, del corrent que portaria autors formats en el classicisme arquitectònic cap a l'arquitectura neomedieval. Altres deixebles de Cellers caminaren pel mateix camí. Fou el

cas d'arquitectes com Francesc Daniel Molina, autor de la Plaça Reial de Barcelona (classicisme), del primer retaule neogòtic de Catalunya —el de l'Immaculada de Santa Maria de Mataró de 1858- i del santuari de la Misericòrdia de Canet (neogòtic).

Elies Rogent i Miquel Garriga foren deixebles a Llotja de Josep Casademunt i autors de dues obres realitzades a Mataró, a la Riera, durant la mateixa època. El primer, de la nova presó (1863). El segon, de la reforma de l'Ajuntament (1867).

Formats tots dos en el respecte de tradició neoclàssica a l'arquitectura clàssica, Rogent se n'allunyà progressivament per instal·lar-se plenament en el neomedievalisme (presó de Mataró en *Rundbogenstil* o neoromàntic alemany, estil conegut directament durant el seu viatge d'estudis de 1855; la restauració neoromànica del monestir de Ripoll, etc). Professor de l'Escola d'Arquitectura a Barcelona, serà mestre de l'arquitecte i futur alcalde mataroní Emili Cabañes i Rabassa, autor de la capella neobizantina del Sagrament de Santa Maria. I iniciador de l'escola neomedievalista que portarà al modernisme. L'arquitectura del primer Puig i Cadafalch serà fruit d'aquest corrent. Rogent serà també mestre de Domènech i Muntaner i d'Antoni Gaudí qui llegia Viollet-le-Duc, l'iniciador i teòric de tot el moviment, per mitjà dels llibres que li deixava el seu amic i condeixeble Emili Cabañes i que Gaudí retornava desenquadrats i amb notes al marge⁴⁴.

Miquel Garriga i Roca, com hem dit, va ser deixeble i alumne a Llotja -com Elias Rogent- de Josep Casademunt i Torrents. Posteriorment, va marxar a Madrid per acabar els seus estudis, i el 23 de setembre de 1838 va obtenir el títol d'arquitecte, lliurat per la Reial Acadèmia de les Tres Nobles Arts de Sant Ferran, única institució que podia expedir aquesta titulació.

⁴⁴ Isidre PUIG I BOADA, *El temple de la Sagrada Família*, 1929, redició de 1979, p. 155; J.J. NAVARRO ARISA, *Gaudí. El arquitecto de Dios*, 2002, pp. 64 i 89. Cabañes va col·laborar amb Guadí en les obres que realitzà per a la Sociedad Cooperativa La Obrera Mataronense.

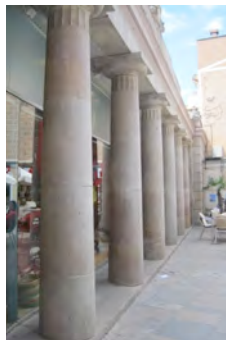
Garriga representa, en oposició a Rogent, la fidelitat a les pautes del neoclassicisme auster del professor Antoni Cellers qui trobava que la bellesa es trobava en la perfecte proporció de les parts de l'edifici, proporció que no es podia trobar sinó en l'arquitectura clàssica greco-romana. Cellers posava com a models a seguir d'aquest respecte als clàssics a Juan de Herrera i el seu Escorial, a Pere Blai (1553-1621) i la seva façana renaixentista del Palau de la Generalitat o al neoclàssic Juan de Villanueva i el seu Museu del Prado de Madrid (recordem que els arquitectes d'inici del segle XIX havien d'anar a graduar-se a la capital amb la corresponent influència estètica que això significava).

Cellers fou autor de l'església dels escolapis de Sabadell (1832), amb dues grans fornícules a banda i banda de la porta principal, composició que es torna a repetir a la planta baixa de la façana (1847) de l'Ajuntament de Barcelona que dona a la Plaça de Sant Jaume i que aixecà l'arquitecte municipal de Barcelona Josep Mas i Vila (+1855). La façana de l'Ajuntament de Barcelona inspirarà les dels ajuntaments de Masnou (1845) i Mataró (1867), projectades totes dues per Garriga i Roca.

Si observem la façana principal de l'Ajuntament de Mataró veurem com l'alternança de frontons triangulars i semicirculars de les cinc obertures del primer pis coincideix amb la del primer pis de la façana principal i renaixentista del Palau de la Generalitat de Pere Blai.

Tres arquitectes representants de la darrera arquitectura neoclàssica, anterior a l'esclat dels neomedievalismes i del modernisme, tenen obra a la Ciutat: Garriga, autor de l'edifici de La Peixeteria (1841) -un porxo dòric que esdevé una versió local del *greek revival* d'altres latituds; el gironí Martí

Sureda, autor de la capella (1851) neogrega del cementiri dels caputxins de Mataró i de la Plaça de la Independència de Girona; i el gracienc Antoni Rovira i Trias, autor del pòrtic del cementiri de Mataró i de l'Ajuntament d'Igualada.

El darrer neoclassicisme representat per Garriga i Roca i la façana de l'Ajuntament tanca un segle i un cicle iniciats per Carlo Lodoli (1690-1761) el pare i teòric del neoclassicisme rigorista italià, defensor del funcionalisme, del racionalisme arquitectònic i de la coherència i adequació entre l'interior i l'exterior i enemic acèrrim dels excessos decoratius ornamentals del barroc i el rococó. Les idees de Lodoli foren recollides pel comte Francesco Algarotti (1712-1764), els escrits del qual foren introduïts a Espanya per Diego de Villanueva (1713-1774), germanastre i mestre de Juan de Villanueva (1739-1811), el gran arquitecte del primer neoclàssic espanyol i madrileny.

Les idees estètiques del neoclassicisme rigorista, ara ja espanyol, foren difoses a Catalunya per aquells professors de Llotja que havien anat a estudiar a començaments de segle XIX a Madrid, però també a Roma. En la declinació catalana d'aquesta estètica rigorista i austera hi va tenir un paper clau Antoni Cellers, seguidor dels tractats de Francesco Milizia (1725-1798), un altre teòric de la línia encetada per Lodoli. Una austeritat d'altra banda molt agradable a l'expressió exterior *understatement* de la primera burgesia industrial catalana. Garriga, en obres com la de la façana de l'Ajuntament, es manifesta hereu d'aquestes idees estètiques que tenen una voluntat internacionalista, just en el seu cant del cigne, just abans d'esclatar les de l'identitari modernisme català.

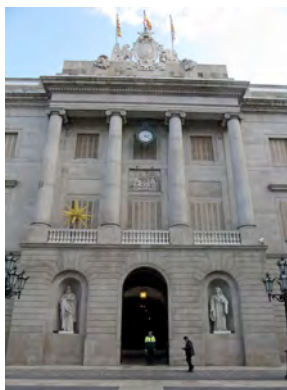

(3.3) La façana de Garriga i Roca, un exercici de descripció

La façana a la planta baixa

Miquel Garriga va conservar totes les façanes i parets mestres de l'edifici. Pel que a la principal, a la planta baixa va mantenir les finestres i el portal rodó d'entrada però va tapar les dovelles amb uns plafons on feu unes incisions que simulen uns carreus encoixinats. La dovella central, la que contenia l'escut de Mataró de Llätzer Cisterna fou substituïda per una altra amb un escut de la ciutat més petit (l'actual), quelcom necessari per poder construir el balcó central del primer pis.

A cada cantó del portal va obrir dues fornícules destinades a contenir les estàtues (1876) de les virtuts cardinals del bon govern: la Prudència, a l'esquerra de l'observador, representada amb el mirall i la serp, i la Justícia, a la dreta, amb les balances i la bena –símbol d'imparcialitat- i el feix romà (*fascies-fascis*; en italià *fascio littorio*) que portaven els lictors –o feix de trenta vares de bedoll lligades amb una corretja contenint una destrat amb la fulla vista –símbol de poder, fermesa i autoritat per executar l'acció de govern. Altra volta, la recuperació de la simbologia romana.

Les escultures són obra de Josep Anicet Santigosa i Westraten (1823-1895), autor de les imatges (1863) de la façana de Santa Maria (actualment només les de les fila superior) i de nombrosos aplics decoratius de terracota per a les façanes de les cases i pisos barcelonins d'estil isabelí.

A aquesta composició de dues fornícules a nivell de planta baixa a cantó i cantó del portal principal, hom pot relacionar-la amb la façana de l'Ajuntament de Masnou, que dissenyà el mateix Garriga el 1845, on hi són representades les personificacions de la Prudència i la Justícia però a nivell del primer pis; i de la de l'Ajuntament de Barcelona, acabada el 1847, on les escultures de Jaume I i de Joan Fivaller custodien a nivell de planta baixa la porta principal⁴⁵.

El primer pis

Al primer pis, Garriga i Roca va allargar les tres finestres de l'edifici de 1635 per convertir-les totes en portes (les dues obertures dels extrems i la central), va eliminar els dos balcons existents (segona i quarta obertura) i va construir-ne un de llarg al mig amb accés per les tres portes centrals, seguint el gust neoclàssic per les grans balconades amb balustrada i amb més potència escenogràfica per a les proclamacions solemnes.

Amb accés per cada una de les portes més extremes, va preveure dos balcons petits a cantó i cantó del gran.

Les cinc obertures foren coronades per frontons, alternant els triangulars amb els semicirculars, com en els del primer pis de la façana principal i renaixentista del Palau de la Generalitat. Garriga va mantenir els escuts d'armes de Barcelona i de Mataró que ja s'ubicaven a les llindes de la segona i quarta porta. A les restants, les rematades amb frontó triangular, va inserir medallons esculptits amb els retrats de tres mataronins il·lustres,

⁴⁵ Glòria CAMARERO, "Un exemple de la influència barcelonina sobre Mataró: l'edifici de l'Ajuntament", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 39, 1991.

d'esquerra dreta: l'escultor Damià Campeny (1875-1855), l'arquebisbe Jaume Creus (1760-1825) i l'escriptor Antoni Puigblanch (1775-1840)⁴⁶

Creiem que l'elecció d'un eclesiàstic tradicionalista antic desenganyat liberal com Creus i d'un liberal progressista i eclesiàstic secularitzat com Puigblanch és fruit de la concepció eclèctica i integradora de la història de la Ciutat que tenien els membres locals de Unió Liberal, al poder aquells anys, exemplificat amb el seu lema *conservar progresando*.

Damià Campeny

Bisbe Creus

Antoni Puig Blanch

Segon pis

Les cinc finestres de la segona planta foren allargades per Garriga i Roca per poder col·locar una balustrada però sense cap balcó voladís que sortís del pla de façana. Una solució idèntica a les obertures laterals de la primera planta de la façana principal (1831-1847) de l'Ajuntament de Barcelona, aixecada uns vint anys enrere per Josep Mas i Vila. Les cinc obertures es cobrien amb trenca-aigües, tres de rectangulars i dos de semicirculars alternant-se per seguir la pauta del primer pis.

A nivell de les golfes, sota teulat, Miquel Garriga va introduir quatre obertures de ventilació circulars concebudes a manera de rosetes i amb motius lobulats a l'interior. En el centre d'aquests buits es va posar un rellotge d'esfera també rodona.

⁴⁶ *Idem*.

El remat

Garriga i Roca féu coronar la façana amb els escuts de Catalunya (tota una declaració d'intencions als darrers anys del centralisme isabelí) i d'Espanya (aleshores només incorporava les armes de Castella i de Lleó), tots dos aixecats i enmig (el missatge és ben clar) d'elements provinents dels orígens de la riquesa econòmica mataronina de l'època. A l'esquerra, els que corresponen a l'Agricultura (arada, cistell, raïm, destrat, garbell, rampí.....); al centre, els de la Indústria (roda dentada, enclusa...) i a la dreta, el del Mar (ancora, trident, bóta de fusta per embarcar vins i destil·lats, grans, etc, xarxes, brúixola, timó amb la inscripció 1867...). L'heràldica d'una societat feta a si mateixa des del treball i la iniciativa civil.

Tot aquest conjunt simbòlic, gens arbitrari, era rematat per la corona reial, de la qual arrencaria un parallamps -que serviria a la vegada de pal a la bandera- acabat en un penell. Actualment els pals són quadre, de dreta a esquerra, un per la bandera de la Unió Europea, per la Senyera, per la bandera d'Espanya i per la de Mataró.

(3.4) L'interior

La modificació de l'interior de l'edifici va estar condicionada per l'existència de les parets mestres. A la planta baixa, va proposar traslladar al fons l'antiga capella de Santa Magdalena i respectar el pati central a cel obert per permetre la ventilació i l'entrada de llum a les peces interiors. L'any 1914 aquest celobert es va cobrir amb una claraboia. A més, es reformaria l'escala principal i la secundària, *terminándose ambas en la azotea y dándose mejor distribución al grupo de letrinas de cada piso*, i es distribuïrien les diverses dependències segons les necessitats del moment (Seguretat Pública, Sala de Junes, Jutjat de Pau i Avantsala) dotant-les d'entrades pròpies.

El primer pis, al qual s'aniria per l'escala situada a la dreta, tindria les sales principals (de Junes Populares, de Conferències, de Sessions, etc.) que, després d'enderrocar algunes parets, resultarien més espaioses i regulars.

La resta de sales del primer pis, avui

La planta baixa ha estat tradicionalment l'espai destinat a les dependències municipals que tenen un contacte directe amb la ciutadania.

El primer pis s'ha reservat a les estances del Govern del municipi. Hi ha el Saló de Plens i, actualment –al cantó del Carreró–, la sala anomenada dels Regidors, la secretaria de l'alcaldia i el despatx de l'alcalde que ja fa cantonada amb la plaça posterior de l'Ajuntament.

També al primer pis, a llevant, hi ha la Sala dels Lleons, l'espai reservat a les reunions del Govern municipal, tot i que habitualment es fa servir també per altres reunions. Actualment, dins la Sala, al cantó del Carreró, hi trobem l'oli sobre tela *Últimos mártires del cristianismo* del pintor José Bermudo Mateos (Trujillo, Badajoz, 1850- 1920), una obra de 1884 cedida tres anys més tard, en dipòsit, pel Museu del Prado a l'Ajuntament de Mataró. S'hi representa un grup de cristians lliurats a les feres en temps dels romans. Malgrat que els felins representats són tigres, la imatge

històrica dels cristians lliurats al lleons va imposar-se sobre l'estricta iconografia.

Al cantó del carrer d'en Palau, s'hi pot veure el plànol original del pla de l'Eixample (1878) projectat pels arquitectes i enginyers mataronins Melcior de Palau i Emili Cabañes. S'hi marquen els edificis més emblemàtics de la ciutat amb la seva planta, les zones urbanitzades i a urbanitzar i el projecte d'un gran parc central, d'unes dimensions semblants al que es va inaugurar l'any 2000.

Al cantó del carrer d'en Palau del Carreró d'aquest primer pis, hi ha també dos despatxos ocupats pel Cap de Gabinet d'Alcaldia i els espais dedicats a ascensor i lavabos.

(3.5) El sostre enteixinat del Saló de Plens (c.1893) de Josep Puig i Cadafach

El sostre enteixinat del Saló de Plens o de Sessions de l'Ajuntament significa la victòria estètica del neomedievalisme sobre el rigorisme del darrer classicisme de Garriga i Roca. Una revolució estilística que manifesta les simpaties creixents pels gustos d'una escola iniciada a casa nostra per Elias Rogent i que portaria el modernisme i l'esclatant Gaudí. Un canvi estètic que era l'expressió visual i plàstica d'un canvi més profund, la redescoberta i revalorització del passat català anterior al creixent centralisme de l'Estat. Si el neoclassicisme de Juan de Villanueva i l'Academia de San Fernando representava l'uniformisme racionalista que passa per sobre dels caràcters propis dels pobles, el neomedievalisme serà l'expressió arquitectònica i decorativa d'un programa contestatari i identitari: el de la Renaixença cultural i el de la posterior aparició del nacionalisme polític.

Josep Puig i Cadafalch (Mataró 1867- Barcelona 1956) serà l'autor del sostre enteixinat (c.1893) del Saló de Plens, construït durant els anys que va ocupar la plaça d'arquitecte municipal (1892-1896). Cost: 500 pessetes.

Puig, deixeble del patriarca de la Renaixença a Mataró, Terenci Thos i Codina, acabada aquesta etapa mataronina es traslladà a Barcelona on s'establí professionalment i on començà una activíssima vida política dins de la Lliga Regionalista.

Repartits entre les bigues grans i petites hi ha una profusió d'escuts heràldics. A les grans: el de la casa comtal de Barcelona avui adoptades pel Principat de Catalunya (les quatre "barres"); la mà i la mata de l'escut de Mataró; la Creu de Sant Jordi sobre fons blanc (referència a la ciutat de Barcelona); i la Creu de Sant Jordi sobre fons blau marí, escut primigeni de la Generalitat, adoptat en forma de bandera i com a distintiu propi el segle XVIII per la Província Marítima de Mataró i, el 1985, com a bandera oficial de la Ciutat de Mataró.

Els escuts petits corresponen als gremis i oficis (artesans de diverses classes, mariners...), reivindicació de la base menestral que aixecà el país; i a composicions purament decoratives amb motius vegetals i geomètrics.

Els ferros forjats de suport, dissenyats també per Puig i Cadafalch, dels antics llums del Saló són situats al fons de la sala.

(4) GALERIA DELS MATARONINS IL·LUSTRES

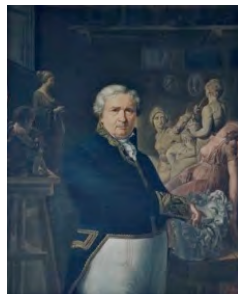
Fou inaugurada el 26 de juliol del 1920. Com a precedent, podem indicar que l'any 1840⁴⁷ s'acordà encarregar el retrat del literat Antoni Puig Blanch. Però, aquest projecte de destinar un espai de l'Ajuntament per acollir els personatges amb més rellevància de la nostra ciutat no es va portar endavant fins a l'arribada de primer alcalde contemporani escollit amb sufragi directe pels veïns de Mataró, Joaquim Capell, president que fou del *Círcol Catòlic d'Obrers*. Se seguia la pauta de la Galeria de Catalans Il·lustres creada per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1871, gràcies a l'impuls de Francesc de Paula Rius i Taulet i que va estar ubicada al saló de Cent de la Casa de la Ciutat. I d'altres ciutats de Catalunya, com Manresa (1882), Vic (1890) o Olot (1915). Però també de les sessions d'homenatge de mataronins il·lustres que inicià el *Círcol Catòlic d'Obrers* a finals del segle XIX i que foren l'origen remot del *Premi Iluro* certamen dedicat inicialment a la biografia històrica i fundat per la Caixa d'Estalvis de la ciutat en uns moments de forta presència d'antics membres del *Círcol* en els seus òrgans directius. Fins l'any 2003, en què fou traslladada al claustre del primer pis, la galeria era situada dins el Saló de Plens.

⁴⁷ Llovet, 462-463.

(1883) Damià Campeny (Mataró, 1771- Sant Gervasi de Cassoles, Barcelona, 1855) Escultor d'estil neoclàssic. Es formarà en el taller d'escultura de Salvador Gurri, a la Llotja de Barcelona i a Roma, on anirà becat i conegué Antonio Canova.

Professor i director de l'Escola d'Escultura de la Llotja de Barcelona. Oli sobre tela del seu deixeble i professor de pintura de l'escola municipal de dibuix **Josep Robreño** i Sagalés, còpia de l'original de Vicenç Rodés conservat a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona. Aquest quadre és anterior al naixement de la Galeria.

(1920, 26/VII) Francesc de Paula Mas i Oliver (Mataró, 1860- Girona, 1920)

Nascut de família molt humil i ordenat sacerdot l'any 1884, fou un dels grans puntals del *Círcol Catòlic d'Obrers* de Mataró conjuntament amb l'arquitecte Emili Cabañas amb qui compartí la seva vocació per l'apostolat dels treballadors i la dignificació de les seves condicions, també les materials. Músic, fou mestre de capella de Santa Maria i home clau per la pervivència de la Missa de Mossèn Blanch. Fou nomenat canonge magistral de Barcelona, l'any 1909. El 1915 fou consagrat bisbe de Girona on, a part del seu apostolat, donà embranzida als sindicats agrícoles establerts a la província, sovint nascuts a l'empara de l'Església. Oli sobre tela de l'artista mataroní **Rafael Estrany**.

Fou nomenat canonge magistral de Barcelona, l'any 1909. El 1915 fou consagrat bisbe de Girona on, a part del seu apostolat, donà embranzida als sindicats agrícoles establerts a la província, sovint nascuts a l'empara de l'Església. Oli sobre tela de l'artista mataroní **Rafael Estrany**.

(1921, 28/VII) Melcior de Palau (Mataró, 1842-Madrid 1910) Enginyer i literat. L'any 1878 elaborà conjuntament amb Emili Cabañas, el pla de l'Eixample de Mataró, amb qui també va projectar l'edifici de l'Escorxador. En el camp literari va traduir l'obra de Verdaguer: "L'Atlàntida" al

castellà, i va ser membre de la Reial Acadèmia Espanyola (1908). A la part superior de l'obra hi ha reflectit l'emblema de l'Escola d'Enginyers de camins, canals i ports.

(1922, 29/VII) **Terenci Thos i Codina (Mataró, 1841-1903)** Advocat, poeta i Mestre en Gai Saber. Catalanista empedreït, és el pare de la Renaixença literària a Mataró i mestre. Doctorat en dret i format en Filosofia i Lletres, fou professor a Mataró (Valldemia) i a Barcelona (Escola Industrial). Impulsor de l'Escola d'Arts i Oficis (1886), del Museu de Mataró (1894), i de l'Associació Artístico-Arqueològica de Mataró (1888). Membre de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres, col·laborador del *Diario de Barcelona*, és autor de *Lo llibre de la infantesa. Rondallari català*. El 1894 va publicar la traducció al català de l'obra de Tomàs de Kempis *Tractat de la Imitació de Christ, traduït de la llengua llatina a sa primogènita la llengua catalana*. Des del 1864 formà part de la Comissió de l'Acadèmia de Belles Arts per a la restauració del monestir de Ripoll. Fou l'impulsor de la primera exposició industrial i agrícola celebrada a Mataró durant les Santes de 1865 a l'Escola Pia, degà del Col·legi d'Advocats de Mataró i president de la junta de govern de la Caixa d'Estalvis de Mataró. El 1892 participà en l'Assemblea catalanista de Manresa (Bases de Manresa). Impulsor del moviment catalanista a Mataró i al Maresme, exercí el paper de mestre per a unes noves generacions que al nou segle convertiren el moviment en veritablement polític. Aquest fou el cas de Josep Puig i Cadafalch. Oli sobre tela de **Mariano Arós de Bofarull**. El personatge figura en el seu despatx vestit amb la toga de jurista envoltat pels premis de poesia guanyats als Jocs Florals (Mestre en Gai Saber).

(1923, 25/VII) **Miquel Biada i Bunyol (Mataró, 1789-1848)** Indià enriquit a Amèrica, va tornar a Catalunya al 1840, i va dur a terme amb suport econòmic local, londinenc i barceloní el seu projecte d'establir la primera línia fèrria a la península entre la

ciutat de Mataró i Barcelona (inaugurada el 28 d'octubre de 1848). Biada forma part des de 1915 de la Galeria d'Il·lustres Catalans a l'Ajuntament de Barcelona. Oli sobre tela de l'artista mataroní **Rafael Estrany**. El personatge es troba assegut i mostra un llibre que il·lustra el seu projecte ferroviari.

(1929, 29/VII) **Tomàs Viñas (Mataró, 1864-Roma, 1929)** Arxiver, llatinista i cronista de l'Ordre de Calassanç a Roma de la qual fou preposit general. Autor d'obra lírica, va traduir al llatí "L'Atlàntida" de Verdaguer. Oli sobre tela de l'artista mataroní **Rafael Estrany**. El personatge està retratat a la plaça de Santa Pere, a la ciutat del Vaticà, a Roma.

(1935) **Francesc Dorda (Mataró, 1641-Poblet, 1716)** L'any 1682 entrà com a monjo i capítular al Reial Monestir de Poblet on va iniciar els seus estudis de filosofia i teologia per la futura ordenació sacerdotal. Nomenat Abat de Poblet (1704-1708) i bisbe de Solsona. Fidel a l'arxiduc Carles d'Àustria serà Tresorer General de les rendes reials i president del Consell d'Hisenda. Oli sobre tela del pintor mataroní **Rafael Estrany** col·locat a la Galeria dels mataronins il·lustres el 28 de juliol de 1935, l'artista el va representar amb l'hàbit del Císter.

(1941) **Antoni Puig Blanch (Mataró, 1775 - Londres, 1840)** Literat de la prerenaixença i catedràtic d'hebreu a la Universitat d'Alcalá d'Henares. L'any 1814 es va haver d'exiliar a Londres (1815-20). Tornarà al país durant el Trienni Liberal (1820-23) i serà diputat a Corts, però haurà de tornar a l'exili londinenc després del

Trienni. Oli sobre tela d'**Emília de Torres** (Sabadell, 1910–Barcelona 2010) on se'l representa amb la seva obra "Opúsculos".

(1949, 10/VII) **Manuel de Bofarull** (Mataró, 1851-Madrid 1929) Llicenciat en Filosofia i Lletres i Doctorat en Dret. Notari i advocat, adquirí gran prestigi jurídic a Madrid i Barcelona. Fundà el Centre Català de Madrid (1890). Olis sobre tela de **J. Aristizabal** pintat el 1946.

(1953, 25/VII) **Josep García Oliver** (Mataró, 1834-1883) Membre fundador de la *Societat Mataronesa d'Amics de la Instrucció* (1854) coneguda ben aviat com *Ateneo Mataronés* i promotor de dues de les seves seccions, la *Biblioteca Popular* (1866), primera pública de Mataró i la *Caja de Ahorros de Mataró* (1863), posteriorment anomenada *Caixa Laietana*. Nomenat alcalde de Mataró durant dos mandats (1868-1874) pel partit liberal-monàrquic, va ser elegit diputat a Corts (1881). Oli sobre tela de l'artista mataroní **Rafael Estrany**.

(2001) **Josep Puig i Cadafalch** (Mataró, 1867-Barcelona 1956) Arquitecte, polític, arqueòleg i historiador de l'art. Va ser arquitecte municipal de Mataró durant els anys 1892-96, i President de la Mancomunitat de Catalunya (1917-23). Oli sobre tela de l'artista mataroní **Manuel Cusachs i Xivillé**, es va col·locar el 2001.

(2011) **Antoni Comas i Pujol** (Mataró, 1931 – Barcelona, 1981) Doctor per la Universitat de Barcelona (1956), quatre anys més tard hi iniciava classes de llengua catalana, les primeres després de la Guerra Civil. Al 1965 va guanyar la càtedra de

Llengua i Literatura Catalanes a la UB, la primera creada després de la guerra. Acrílic sobre tela de l'artista mataroní **Eduard Novellas**.

(2011) Pere Montserrat i Recoder (Mataró, 1918)

Científic de prestigi reconegut en la Botànica, l'Ecologia i l'Agronomia. Ha publicat *Flora de la Cordillera Litoral Catalana*, que encara és avui treball de referència per als botànics que treballen en l'àmbit geogràfic del Maresme i de Catalunya. Membre del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) i de l'Instituto d'Edafología de Madrid, és fundador (1964) del Instituto Pirenaico de Ecología (Jaca i Saragossa) del CSIC. Oli sobre fusta de l'artista mataroní **Alberto Romero Gil**.

() Marià Ribas i Bertran (Mataró 1902 – 1996) Nascut a Mataró el 23 de juny de 1902, va ser un arqueòleg, historiador i dibuixant català. Va participar a les restauració de Poblet. Pare de l'Arqueologia científica a Mataró. Fou president fundador, el 1947, de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal; participà en gran nombre d'excavacions entre les que destaquen els jaciments del poblat ibèric de Burriac i la descoberta de la vil·la romana de Torre Llauder.

(5) DARRERES ACTUACIONS I REFORMES

(5.1) La plaça de l'Ajuntament

Cal tenir present que la plaça de l'Ajuntament és una creació del segle XX, fruit d'un procés de compra i enderroc progressiu de les edificacions existents a llevant de l'androna avui desapareguda que hi havia rere l'edifici actual de l'Ajuntament. Un enderroc que va prosseguir fins aturar-se a can Cruzate/Cals Notaris. El darrer sector enderrocat (1968), el de més a llevant, afectà l'antiga seu de l'Escola d'Arts i Oficis.

(5.2) Intervencions als anys trenta i quaranta

Les actuals lloses del Saló de Plens provenen de la capella del Roser de Santa Maria. Foren extretes del seu lloc original durant la Guerra Civil.

Durant els anys quaranta es remodelà la fusteria de la capçalera del Saló, incorporant uns nous arrambadors i un tancat que separava el sector dels seients dels regidors del reservat al públic general.

L'any 1949 es va col·locar el vitrall amb l'escut de Mataró situat al primer replà de l'escala que porta al primer pis.

(5.3) Les pintures del vestíbul del primer pis (1955)

L'any 1955 Jordi Puiggalí i Clavell realitzà les pintures murals del vestíbul de la primera planta, espai previ a l'entrada al Saló del Plens.

(a) Les pintures sobre el claustre evoquen el Mataró romà. S'hi representa la làpida de Lucius Marcus Galo Optatus trobada a la Riera, l'any 1813, a la vorera de ponent, a l'alçada de l'Ajuntament. Aquesta làpida es va col·locar sobre la font que hi havia a la cantonada de l'Ajuntament amb el Carreró fins que fou remoguda (moment en què es trencà) i portada al Museu Municipal ubicat des de 1894 a l'Escola d'Arts i Oficis i més tard a la seu

actual de Can Serra. La font es va eliminar quan a començament del segle XX es van començar a enderrocar les cases de rere l'Ajuntament per fer l'actual plaça.

Lucius Marcius, un ilurenc de l'ordre dels cavallers fou regidor (aedilis) a Tarraco i després alcalde (duo vir) a Iluro, on va fer el primer cens. Posteriorment, exercí els càrrecs militars de prefecte i de tribú. Va morir a Orient, a Frígia, als 36 anys durant el mandat de l'emperador Octavi Cèsar August. A la pintura mural, també hi és representat el mil·liari -columna que assenyalava les milles en les vies romanes- de la Via Augusta que es va trobar a Vilassar de Mar poc abans de pintar Puiggalí aquest mur.

(b) Les pintures de la banda del Carreró evoquen l'època medieval. Hi és representat el moment en el qual Ferran el Catòlic atorga, el 1480, el privilegi definitiu d'incorporació del terme de Mataró a la Corona, la fi de la senyoria feudal i naixement del Consell de la Universitat.

(c) Les pintures situades sobre la porta d'accés al Saló de Plens evoquen l'època moderna. A la dreta, la vila de Mataró emmurallada des de finals del segle XVI per defensar-se dels enemics, dels pirates i corsaris i per controlar els accessos a l'interior de la ciutat en cas de pesta i altres epidèmies. A l'esquerra, hi ha representada l'arribada a Mataró de les relíquies de les Santes Juliana i Semproniana des del monestir de Sant Cugat l'any 1772.

(d) Sobre l'escala, l'època contemporània, amb la inauguració del primer ferrocarril de la península ibèrica entre Barcelona i Mataró el 28 d'octubre de 1848, fruit de la iniciativa i l'empenta del qui en fou el promotor, el mataroní Miquel Biada i Buñol.

(5.4) Els retrats que presideixen el Saló de Plens

Des de finals del segle XIX fins l'any 1936 va presidir el Saló de Plens el retrat de la Reina regent Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, rebesnéta de l'arxiduc Carles i de la seva muller Isabel Cristina de Brunswick-Wolfenbüttel, de grata memòria pels mataronins. En aquest oli sobre tela pintat per Josep Cusachs i Cusachs el 1891, la reina regent acompanya el seu fill Alfons XIII. Proclamada la II República, el quadre fou remogut del seu lloc i enviat al Museu Municipal. Un bust de guix d'Alfons XIII existent al Saló de Plens fou llençat pel balcó, es diu, per Jaume Llavina d'Acció Catalana Republicana el 14 d'abril de 1931.

No era la primera vegada que un canvi de règim canviava la iconografia del Saló de Plens. El 1868, la Revolució de Setembre, que deposà Isabel II, es va encarregar de destruir la placa commemorativa de la visita el 1857 a l'Ajuntament del duc de Montpensier, Antoine d'Orleans, i la seva esposa l'infanta Maria Luisa Fernanda de Borbón, germana de la reina⁴⁸.

Durant la dictadura, un retrat del general Francisco Franco, obra de l'artista local Rafael Estrany va presidir el Saló. La pintura fou retirada amb l'adveniment de l'actual règim constitucional i substituïda per les fotografies del Cap de l'Estat i, amb la restauració de la Generalitat, del seu President.

⁴⁸ ⁴⁸ J. LLOVET, *Mataró: dels orígens...*, 2000, pp. 398 i 400.

(5.5) La reforma de l'any 2003

L'interior de l'edifici de l'Ajuntament ha patit diverses intervencions i reformes interiors per acomodar els espais a les necessitats de cada moment. L'any 2003 es va inaugurar la reforma de l'interior de l'Ajuntament efectuada per l'arquitecte municipal Maria Dolors Periel que ha recuperat el paper ordenador central, de deambulatori i de gran punt d'entrada de llum, que tenia el claustre del primer pis en el projecte Vendrell de 1635. El claustre ha recuperat parcialment la seva fisonomia original al ser alliberat de les finestres i altres afegits que el camuflaven, i que pot tornar a ser recorregut per complet.

Més polèmic ha estat el tractament donat al pòdium sobre el que s'eleva les columnes, la claraboia, el tractament cromàtic escollit i els revestiments amb plafons de fusta clara dels baixos de les parets que encaixonen la galeria de retrats de mataronis il·lustres que, aprofitant la reforma, fou traslladada al corredor que fa la volta al claustre.

Pel que fa al Saló de Plens, es va restaurar el sostre enteixinat de Puig i Cadafalch; es va eliminar l'obra de fusta que emmarcava i delimitava l'espai reservat als seients de l'alcalde i els regidors; recuperar totes les balconeres originals (dues estaven tapades des de l'interior); i es va reproduir el vitrall original a totes les obertures. No volent quedar condicionats pel caràcter del sostre enteixinat que domina la sala i, en la línia d'una juxtaposició contrastant i dissonant, es van recobrir les parets de tot la sala amb un arrambador alt de la mateixa fusta clara que unifica els principals espais del primer pis.

(6) LES GRANS ETAPES DEL GOVERN MUNICIPAL

1391 permís reial perquè la universitat (els veïns) del terme del castell de Mataró es puguin reunir i organitzar per defensar els seus interessos en front del senyor feudal. Aconseguiran la independència del feudal i la incorporació a la Corona el 1419

(6.1) CONSELL DE LA UNIVERSITAT DE MATARÓ (1419-1715). Càrrecs anuals, d'elecció el dimarts de Pasqua. Jurats amb tractament de **Magnífics**

Consell de Dotze (1419-1471, 1480-1519): 4 jurats (un d'ell, el **Jurat en Cap**) + 8 consellers.

- 27 de juny de 1419, privilegi d'incorporació de la Corona: armes reials a l'escut. Neix el Consell. Batlle Reial, delegat per l'ordre públic.
- 1424, Privilegi del carreratge amb Barcelona.
- 1453, Privilegi de la Reina Maria, elecció del batlle i fortificació.
- 1454, Compra de la castellania, els darrers monopolis feudals passen al Comú.
- 1480, 31 de juliol, incorporació definitiva a la Corona després de la Guerra.

Consells d'insaculació (1519-1715): obligació d'exercir-lo, retribuït, casat o vidu

Consell de Vint (1519-1599): 4 jurats + 4 prohoms + 12 consellers (3 dels quals de les dues Llavaneres, Sant Andreu i Sant Vicenç); doc. 1536 escó propi a Santa Maria pel Consell

- 1547: Sant Andreu i Sant Vicenç es separen de Mataró; el Consell passa a **15** membres
- 1561: el Consell torna a **20** membres: 3 jurats (un d'ells Jurat en cap) + 3 prohoms + 14 conseller.
- 1563 doc: Jurats vesteixen gramalla (el 1688 s'acorda de domàs carmesí, i negre per Setmana Santa i dol)
- 1585, Corts, Mataró obté escó dins del Braç Reial
- 1599, primers corts on Mataró envia diputat, Jeroni Serra Arnau

Consell de Vint-i-Quatre (1599-1684): 3 jurats + 3 prohoms + 18 consellers

Consell de Trenta (1684-1709): 3 jurats + 3 prohoms + 24 consellers (6 dels quals gaudins). Els gaudins de privilegi es reserva alguns càrrecs: Jurat en Cap any sí any no i sempre 6 places de conseller. 1702 Mataró obté el títol de Ciutat de Felip V. El 1705 el torna obtenir ara de l'Arxiduc Carles.

Consell de Trenta-Cinc (1709-1713), la reforma carolina o austriacista. S'estableixen quotes estamentals (quatre) per conseller i jurats. 4 jurats (un per estament i el Jurat en Cap sempre gaudí) + 4 prohoms + 27 consellers.

(6.2) AJUNTAMENT (1718-)

6.2.1 Ajuntaments de regidor d'elecció governativa, presidits pel Corregidor

Cèdula Instructora de 13.X.1718: **8 regidors** perpetus i vitalicis (1718-1766) presidits pel corregidor o substitut

- **1761**, introducció a l'Ajuntament del Síndic Procurador General

La reforma de Carles III / Campomanes. Ampliació de l'Ajuntament amb representants d'elecció popular (1766-1808)(1814-1820)(1823-1824)

- **1766**, introducció a l'Ajuntament per elecció indirecta per electors de barri de: **4 diputats del Comú** i 1 Síndic personer del Comú;
- **1770**, reducció de 8 a 6 regidors perpetus i vitalicis

Els canvis de Ferran VII:

- 20 de maig de 1823, els Cent Mil Fills de Sant Lluís ocupen Mataró. La Dècada Ominosa. **1824**, octubre: Reial Cèdula, elecció dels càrrecs formant ternes per cooptació amb decisió final de la Reial Audiència sense greuge que el rei designés unilateralment regidors perpetus.

- **1833**, 2 de febrer. Reial Decret de reforma electoral. MANDAT ANUAL i introducció d'un sufragi censatari ultrarestringit . Elecció governativa dels 12 càrrecs dins d'unes ternes presentades per l'Aj. Sortint + els 12 majors contribuents.
 - *Josep de Bell-lloch (1833)*
 - *Joaquim Ma Campllonch Guarro (1834)*

1833, novembre. Desaparició del corregidor i dels corregiments. Aparició de les províncies.

6.2.2) Ajuntaments d'estat d'excepció i/o dictadura (segles XIX i XX)

- durant la Guerra del Francès (1808-1813): la Junta benèfica
- durant el moviment centralista (1843)
- després de la fi del Bienni Progressista. 1856, juliol. Elecció governativa després de la caiguda d'Espartero.
 - *Josep C. Tuñí i Carbonell (1856-1858)*
- durant la Revolució de Setembre (1868)
- durant la dictadura de Miguel Primo de Rivera (1923-1929)
 - *Joaquim Boter i Martí (1923-1925)*
 - *Antoni de Palau i de Simón (1925-1930)*
 - *Enric Arañó Rodón (1930-1931)*
- després dels Fets d'Octubre de 1934
 - *Joan Novellas Mora (1934-1935)*
 - *Josep Ma Fradera Puyol (1935)*
 - *Joan Masriera Sans (1935-1936)*
- durant la Guerra Civil (1936-1939)
 - *Salvador Cruixent Rovira (ERC) (1936-1937)*
 - *Ramon Molist Valls (1937-1939)*
- dictadura de Francisco Franco (1939-1979) i primera Transició
 - *Juan Brufau Cusidó (1939-1940)*
 - *Josep Martí Pascual (1940-1946)*
 - *Joaquim Boter de Palau (1946-1948)*
 - *Josep de C. Tuñí (1948-1950)*
 - *Antoni Cabot Bover (148-1952)*

- *Emili Albó Franquesa (1952-1955)*
- *Pedro Crespo Gil (1955-1972)*
- *Antoni Martí Coll (1972-1973)*
- *Francesc Robert Graupera (1973-1977)*
- *Francesc Salas Moret (1977-1979)*

6.2.3) Ajuntaments constitucionals d'elecció democràtica

MANDAT ANUAL (1813-1814)(1820-1823)(1835-1846)

- **(1813, gener-1814).** 1r Ajuntament constitucional de Mataró. La ciutat està ocupada pels francesos i el Principat incorporat a França. MANDAT ANUAL. Ajuntament de 12: alcalde primer i segon, 8 regidors i 2 síndics procuradors. Sufragi universal indirecte, els barris de la ciutat escullen els seus electors i aquests els membres de l'Ajuntament.
 - *Ignasi d'Arnau (1813-1814)*
 - *Josep de Palau i Jofre (1814)*
- **(1820-1823) Trienni Liberal**, proclamació a Mataró, 11 de març de 1820. Pren possessió un ajuntament constitucional (elecció democràtica). **1823**, 2-II Llei municipal. Desenvolupa el que disposava la Constitució de Cadis.
 - *Gaspar Borràs i Carbonell (1820)*
 - *Joan de Palau i de Soler (1821)*
 - *Joaquim Rafart (1822)*
 - *Fèlix Daviu i Perpenter (1823)*
- **(1835-1836)**, 23-VII-1835 Reial Ordre. Eleccions el 26 d'agost. Sufragi actiu censatari molt ampli (elector = contribuent) però sufragi passiu molt restrictiu. Ajuntament de 11 membres: alcalde, 2 tinentes d'alcalde, 7 regidors i 1 procurador del Comú. Elecció governativa de l'alcalde entre els regidors escollits.
 - *Jose Renter (1835-1836)*

- **(1836-1840) 1836**, agost. Motins de la Granja. S'aplicarà la llei municipal de 2 de febrer de 1823. Constitució de 1837.
 - *Francisco Viñas Lastortes (1836)*
 - *Jose A. Peradejordi i Cerdà (1836-1839)*
 - *Antoni Boter Llauder (1839-1840)*
- **(1840-1843) Regència d'Espartero**. La llei municipal del govern d'Evaristo Pérez de Castro, de 14-VII-**1840**. Ajuntament de 15: alcalde (d'elecció governativa), 2 tinents, 11 regidors i 1 síndic. El sufragi censatari (forta restricció d'electors). Alcalde i tinents: els regidors més votats pels electors. **1840**, octubre. Espartero al poder (nou regent). Suspensió de la Llei de juliol de 1840. **1843**, juny. Junta provisional adherida a la Suprema de BCN pro Constitució Espanyola de 1837 pura. **1843**, 6 a 26 de setembre: Revolta i junta de la Jamància
 - *Josep de Caralt i d'Argila (1841)*
 - *Bru Martí i Pujades (1842)*
 - *Joan Camín i Bonet (1843)*

MANDAT 4 ANYS renovables bianualment per meitats (1845-1923)

- **La dècada moderada (1844-1854)**. 30 desembre de 1843, reposició de la L.M. de 1840. **Constitució de 1845**. 8-I-1845: Llei Municipal. MANDAT de 4 ANYS però amb elecció cada 2 anys de la meitat del Ple. Elecció governativa de l'alcalde i tinents entre els regidors escollits Sufragi actiu i passiu censatari
 - *Antoni Borràs (maig 1844-1846)*
 - *Joaquim Martí i Andreu (1846-1847)*
 - *Josep de C. Tunyí i Carbonell (1848-1849)*
 - *Melcior de Palau i Bonet (1850-1851)*
 - *Desideri Recoder Lladó (1852-1854)*
 - *Joan Viñas Feliu (1854)*
- **Bienni Progressista (1854-1856)**. Agost 1854, restauració de la L.M. de 1823.
 - *Manuel de Sisternes (oct 1854-jul 1856)*

- **(1856-1868)**, juliol: fi del Bienni Progressista. Caiguda d'Espartero. Restauració de la L.M. de 1845. Sufragi actiu i passiu censitari. El 1866 el passiu es farà més restrictiu
 - *Manuel Serra i Xifra (1859-1860)*
 - *Lluís Ma. Moceda (1860-1862)*
 - *Joan de la C. Palau (1862),*
 - *Josep Pineda (1863-1865),*
 - *Pompeu Serra (1865-1867)*
 - *Antoni Gualba i Vieta (1867-1868)*
- **Del Sexenni Democràtic (1868-1874)**, 9-IX-1868 Decret llei: extensió del sufragi universal a totes les eleccions. Constitució de 1869; **(1870-1876)** 20-VIII-1870. Llei municipal. Sufragi actiu i passiu universal. Ajuntament de 21: alcalde, 4 tinents d'alc., 16 regidors. Alcalde escollit pels regidors.
 - *Marià Espín (Rep) (1869)*
 - *Manuel de Sisternes (1869-1870)*
 - *Josep Garcia Oliver (LP: liberal progressista) (1870-1872)*
 - *Marià Espín (1872-1873)*
 - *Josep Abadal (Rep) (1873-1874)*
 - *Josep Garcia Oliver (LP) (1874-1875)*
 - *Pelegri Gallifa (LC: liberal conservador) (1875-1877)*
- **De la Restauració (1876-1923) i Constitució de 1876.** 16-XII-1876 Modificació de la L.M. de 1870. Retorn del sufragi actiu i passiu censataris. Alcalde d'elecció governativa; **1890**, sufragi actiu universal (masculí > 25 anys); **1903**, sufragi passiu universal; **1917**, alcalde escollit entre i pels regidors.
 - *Josep Agustí i Vilardebò (LC) (1877-1879)*
 - *Jaume Recoder i de Pons (LC) (1879-1881)*
 - *Josep Subiñà i Martí (LP) (1881-1883)*
 - *Marcel·lí Roca i Arenas (LP) (1883-1884)*
 - *Joaquín de Palau de Castellar (LC) (1884-1885)*
 - *Marcel·lí Roca Arenas (LP) (1886-1887)*
 - *Jaume Julià Ferrán (1887-1889)*

- *Marcel·lí Roca Arenas (LP) (1889-1890)*
- *Mercior Camín López (LC) (1890-1893)*
- *Antoni Sans Coy (LP) (1893-1894)*
- *Josep Barba Rogés (1894-1895)*
- *Emili Cabañes Rabassa (LC) (1895-1897)*
- *Antoni Sans Coy (LP) (1897-1899)*
- *Emili Cabañes i Rabassa (1899-1901)*
- *Antoni Sans Coy (LP) (1902-1905)*
- *Emili Araño Rossell (1906-1909),*
- *Àngel Fàbregues i Sabater (1909-1911)*
- *Emili Araño i Rossell (1912-1915)*
- *Rafael Carreras Carbones (1916-1917)*
- *Josep Ma. Fradera Pujol (1917-1918)*
- *Jose Soler Moreu (1918),*
- *Josep Maria Fradera Pujol (1918-1920)*
- *Joaquim Capell i Vidal (Lliga Regionalista) (1920-1923)*

MANDAT 4 ANYS sense renovació cada dos (1931-1936)(1979-)

- **II República (1931-1934, 1936). 1932:** primeres eleccions locals amb sufragi femení. Els regidors passen a dir-se consellers. **1934:** primera consellera
 - *Josep Abril Argemí (ERC)(1931-1933)*
 - *Josep Rabat Simón (Acció Catalana Republicana) (1933)*
 - *Jaume Llavina Cot (ACR) (1933-1934)*
 - *Salvador Cruixent i Rovira (ERC) (1934)*
 - *Salvador Cruixent Rovira (ERC) (1936-1937)*
- **1979:** restauració ajuntaments d'elecció democràtica, fruit de la Constitució de 1978. Llei de Bases del Règim Local (1985)
 - *Joan Majó Cruzate (PSC-PSOE) (1979-1983)*
 - *Manuel Mas i Estela (PSC-PSOE) (1983-2004)*
 - *Joan Antoni Baron Espinar (PSC-PSOE) (2004-2011)*
 - *Joan Mora Bosch (CiU) (2011-)*

AUTOR

Ramon Reixach i Puig

IMATGES

Arxiu Municipal de Mataró
Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró
Antequem, SL

Ajuntament de Mataró.
Darrera actualització: abril 2014